

Tisková zpráva

Občané o osobnostech, obdobích a událostech česko-slovenské historie od vzniku ČSR po současnost – březen 2018

- ⊙ Nejpozitivněji z historických epoch a událostí lidé hodnotí tzv. Sametovou revoluci a období první Československé republiky, na opačném konci stojí únor 1948, podpis Mnichovské dohody, období protektorátu Čechy a Morava a srpnová invaze vojsk VS do Československa v roce 1968.
- ⊙ Jednoznačně nejpříznivěji vnímanou osobností spjatou s česko-slovenskou historií 20. a 21. století je Tomáš Garrigue Masaryk.

Zpracoval:

Jan Červenka

Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

Tel.: 210 310 586; e-mail: jan.cervenka@soc.cas.cz

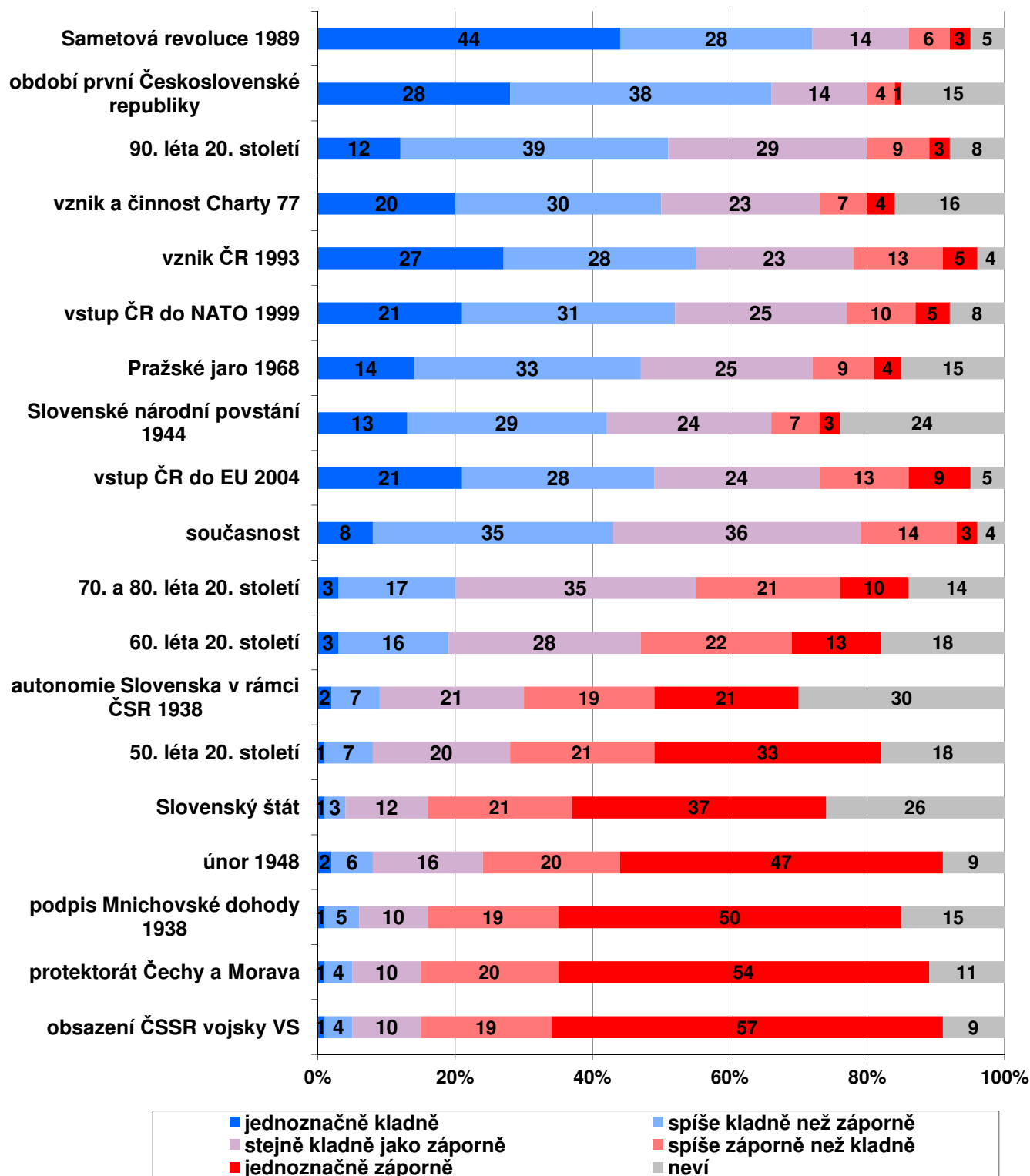

V tomto roce uplyne 100 let od vzniku samostatné Československé republiky v roce 1918. Zároveň v tomto roce uplyne 50 let od událostí tzv. Pražského jara roku 1968, již prošlo 70. výročí únorového převratu z roku 1948 a připomeneme si i 80 let od podpisu tzv. Mnichovské dohody z roku 1938. V souvislosti s těmito „osmičkovými“ výročími vznikla myšlenka realizovat v České republice a zároveň i na Slovensku šetření, které by se zabývalo tím, jak občané nahlízejí na tyto historické události a na jejich klíčové aktéry a jak vnímají a hodnotí různé události a epochy historického vývoje našich nyní již dvou samostatných zemí od počátku 20. století do současnosti. CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., položilo blok otázek na toto téma všem dotázaným v rámci svého březnového šetření, tato zpráva obsahuje základní výsledky za Českou republiku.

Nejprve byla všem dotázaným položena otázka, v jejímž rámci měli na pětibodové škále hodnotit vybrané momenty a období našich dějin.¹ Jak ukazují výsledky v grafu 1, relativně nejpozitivněji hodnocenou položkou z nabízené palety období a událostí je tzv. Sametová revoluce v listopadu 1989, kterou kladně hodnotí 72 % Čechů, v tom 44 % „jednoznačně kladně“, jen 9 % ji vnímá záporně, v tom pouze 3 % „jednoznačně záporně“, 14 % ji hodnotí ambivalentně či neutrálně odpovědí „stejně kladně jako záporně“ a 5 % zůstalo nerozhodnuto. Na druhém místě z hlediska rozdílu mezi podílem pozitivního a negativního hodnocení pak skončilo období první Československé republiky, které pozitivně vnímá 66 % Čechů, v tom 28 % „jednoznačně“, podíl negativního hodnocení zde byl dokonce nižší než u Sametové revoluce (5 %, v tom 1 % „jednoznačně“) při stejném podílu střední varianty hodnocení (14 %) a vyšším podílem nerozhodnutých (15 %). S výrazným odstupem za tím se umístila skupina událostí, jež byly z hlediska rozdílu mezi podílem kladných a záporných hodnocení na tom dosti podobně, i když rozložení těchto odpovědí na škále se mezi nimi poněkud lišilo. Na třetím a čtvrtém místě se shodným rozdílem 39 procentních bodů ve prospěch pozitivního hodnocení skončila 90. léta 20. století spolu se vznikem a činností Charty 77. První z těchto dvou položek kladně hodnotilo 51 % dotázaných, v tom ale jen 12 % „jednoznačně“, 12 % záporně (včetně 3 % „jednoznačně“), 29 % neutrálně a 8 % uvedlo, že neví. Druhou položku pak kladně hodnotilo 50 % dotázaných, avšak 20 % „jednoznačně“, tj. podstatně více než v předchozím případě. Záporných hodnocení zde bylo jen 11 %, v tom 4 % jednoznačně. Podíl neutrálních odpovědí byl zde nižší (23 %), podíl nerozhodnutých byl naopak zřetelně vyšší (16 %). S jen nepatrným odstupem na pátém a šestém místě (rozdíl pozitivního a negativního hodnocení tvořil 37 procentních bodů) pak skončily společně vznik samostatné České republiky, u něhož kladné hodnocení činilo 55 % včetně 27 % „jednoznačně“, záporné 18 % (v tom 5 % „jednoznačně“), 23 % neutrální a jen 4 % „neví“, spolu se vstupem ČR do NATO v roce 1999, který kladně ocenilo 52 % respondentů (21 % „jednoznačně“), záporně 15 % (5 % „jednoznačně“), 25 % neutrálně a 8 % zůstalo nerozhodnuto.

¹ Znění otázky: „Jak hodnotíte následující události, nebo období naší historie? a) Období první Československé republiky (1918 – 1938), b) podepsání Mnichovské dohody v roce 1938, c) vyhlášení autonomie Slovenska v rámci Československa (podzim 1938), d) protektorát Čechy a Morava (1939 - 1945), e) válečná Slovenská republika - Slovenský štát (1939 – 1945), f) Slovenské národní povstání (1944), g) únor 1948 - nastolení komunistického režimu, h) padesátá léta 20. století, i) šedesátá léta 20. století, j) Pražské jaro (leden – srpen 1968), k) obsazení Československa vojsky Varšavské smlouvy v srpnu 1968, l) sedmdesátá a osmdesátá léta 20. století, m) vznik a činnost Charty 77, n) Sametová revoluce v listopadu 1989, o) vznik samostatné České republiky (1993), p) devadesátá léta 20. století, r) vstup České republiky do NATO v roce 1999, s) vstup České republiky do Evropské unie v roce 2004, t) současnost.“ Možnosti odpovědí: jednoznačně kladně, spíše kladně než záporně, stejně kladně jako záporně, spíše záporně než kladně, jednoznačně záporně.

Graf 1: Hodnocení vybraných událostí a období česko-slovenských dějin (%)

Pozn.: Položky jsou v grafu seřazeny podle velikosti rozdílu mezi podílem pozitivního a negativního hodnocení.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 3. – 15. 3. 2018, 1061 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Z hlediska rozdílu mezi kladným a záporným hodnocením jen těsně za nimi skončilo tzv. Pražské jaro roku 1968, které pozitivně hodnotila necelá polovina (47 %) dotázaných, v tom 14 % „jednoznačně“. Podíl negativního hodnocení u Pražského jara činil jen 13 % včetně 4 % těch, kdo je hodnotí „jednoznačně záporně“. Čtvrtina (25 %) respondentů se k hodnocení Pražského jara 1968 staví neutrálně nebo smíšeně, 15 % odpovědělo, že neví. Znovu jen s nepatrným odstupem na osmém místě při vyšším podílu nerozhodných odpovědí (24 %) pak skončilo tzv. Slovenské národní povstání z roku 1944, jež kladně hodnotilo 42 % Čechů (13 % „jednoznačně“), záporně 10 % (3 % „jednoznačně“) a téměř čtvrtina (24 %) neutrálně. O něco nižší, ale stále dost výrazné převisy pozitivního hodnocení nad negativním ve výši 27 a 26 procentních bodů, pak naše šetření zaznamenalo u vstupu ČR do EU v roce 2004 a u současnosti. V případě vstupu ČR do EU činil podíl kladného hodnocení téměř polovinu (49 %), přičemž 21 % respondentů jej hodnotilo „jednoznačně kladně“. Naopak záporné hodnocení se objevilo u více než pětiny (22 %) dotázaných, což bylo mezi všemi převážně pozitivně hodnocenými položkami relativně nejvíce, přičemž 9 % vstup ČR do EU hodnotilo „jednoznačně záporně“. Podíl neutrálního hodnocení ve vztahu ke vstupu ČR do EU tvořil přibližně čtvrtinu (24 %) a podíl nerozhodnutých činil 5 %. Současnost pak kladně hodnotí 43 % dotázaných (8 % „jednoznačně“), 17 % ji vnímá záporně (jen 3 % „jednoznačně“) a více než třetina (36 %) ji hodnotí „stejně kladně jako záporně“ při 4 % nerozhodnutých.

U všech ostatních položek naopak záporné hodnocení převažuje nad kladným. Jednoznačně negativně se zhruba tříčtvrtinovým podílem záporného hodnocení je hodnoceno obsazení Československa vojsky Varšavské smlouvy v srpnu 1968 spolu s protektorátem Čechy a Morava. V prvním případě podíl negativního hodnocení činil 76 %, v tom 57 % „jednoznačně záporně“. V druhém případě pak podíl záporného hodnocení představoval 74 %, z toho 54 % tvořil samotný podíl „jednoznačně záporně“. U obou položek se přitom objevilo shodně 5 % pozitivního hodnocení a 10 % neutrálního hodnocení při zhruba desetině nerozhodnutých. Zhruba dvě třetiny či o málo více pak záporně hodnotilo podpis Mnichovské dohody v září 1938 a nastolení komunistického režimu v únoru 1948. U Mnichovské dohody podíl záporného hodnocení činil 69 %, v tom 50 % zvolilo variantu „jednoznačně záporně“. 6 % pak v případě podpisu Mnichovské dohody zvolilo některou variantu kladného hodnocení, 10 % jej hodnotilo „stejně kladně jako záporně“ a 15 % uvedlo, že neví. V případě února 1948 pak záporné hodnocení uvedlo 67 % dotázaných, v tom 47 % „jednoznačně“, 8 % jej naopak hodnotilo kladně (2 % „jednoznačně“) a 16 % zvolilo odpověď „stejně kladně jako záporně“. Zbýlých 9 % únor 1948 neumělo zhodnotit a uvedlo, že neví. Výrazně negativně, byť při podstatně vyšším podílu nerozhodnutých, vyznělo i hodnocení válečné Slovenské republiky, respektive Slovenského štátu z let 1939 až 1945. V tomto případě podíl záporného hodnocení činil 58 %, v tom 37 % „jednoznačně“, kladně jej hodnotily jen 4 %, 12 % jej hodnotilo neutrálně a 26 % zvolilo odpověď „nevím“. Poměrně jednoznačný, i když v porovnání s výše uvedenými položkami méně výrazný převis záporného hodnocení se objevil v případě hodnocení 50. let 20. století, která záporně hodnotila nadpoloviční většina (54 %), přičemž třetina (33 %) zvolila odpověď „jednoznačně záporně“, naopak kladně je hodnotila necelá desetina (8 %) a pětina (20 %) je hodnotila neutrálně. Zbýlá necelá pětina (18 %) pak 50. léta 20. století neuměla ohodnotit a zvolila odpověď „nevím“.

O poznání nižší převisy negativního hodnocení, které se v těchto případech pohybovalo již výrazně pod hladinou jedné poloviny, šetření zaznamenalo u tří zbývajících položek. Z nich je relativně nejkritičtěji vnímáno vyhlášení autonomie Slovenska v rámci ČSR v roce 1938, které záporně hodnotí dvě pětiny (40 %) dotázaných, v tom 21 % „jednoznačně záporně“, kladně jej ohodnotilo 9 % (2 % „jednoznačně“) a k neutrálnímu hodnocení se přiklonila zhruba pětina (21 %) při třech desetinách (30 %) nerozhodnutých. O poznání příznivější jsou pak hodnocena 60. léta 20. století, kde podíl záporného hodnocení pouze mírně převýšil hladinu jedné třetiny (35 %), přičemž jen 13 % se přiklonilo k variantě „jednoznačně záporně“, kladné hodnocení se blížilo úrovni jedné pětiny (19 %, v tom 3 % „jednoznačně“) a neutrální lehce převýšilo čtvrtinu (28 %) při 18 % nerozhodnutých. Ještě o trochu lépe jsou pak hodnocena 70. a 80. léta 20. století, kde podíl záporného hodnocení tvořil necelou třetinu (31 %), v tom 10 % „jednoznačně“, pětina (20 %) je naopak hodnotí kladně, v tom 3 % „jednoznačně“ a více než třetina (35 %) je spojila s hodnocením „stejně kladně jako záporně“ při 14 % nerozhodnutých.

V rámci analýzy výsledků hodnocení jednotlivých položek jsme se pokusili uplatnit faktorovou analýzu s rotací varimax, jejíž rotované řešení odhalilo čtyři navzájem zcela nezávislé faktory vyčerpávající 61 % variance. První faktor (18 % vyčerpané variance) tvoří události a období nejméně časově vzdálené, tj. současnost, vstup do EU a NATO, 90. léta 20. století, vznik samostatné České republiky v roce 1993 a v menší míře i Sametová revoluce v listopadu 1989 či vznik a činnost Charty 77. Druhý faktor (17 % vyčerpané variance) tvoří položky spojené s obdobím komunistického režimu s výjimkou Pražského jara, když silně do něj vstupují zejména únor 1948, 50., 60. i 70. a 80. léta 20. století, obsazení ČSSR vojsky VS a v menší míře i vznik a činnost Charty 77, Sametová revoluce a rovněž období první Československé republiky, přičemž poslední tři uvedené položky se na faktoru podílely zápornými faktorovými

zátěžemi, zatímco ty dříve jmenované vykazovaly směrem k danému faktoru kladné faktorové zátěže. Třetí faktor (17 % vyčerpané variance) historické události spojené s rozbitím Československa a ztrátou jeho samostatnosti v období 2. světové války. Významně se na tomto faktoru podílejí podpis Mnichovské dohody, vyhlášení autonomie Slovenska v rámci ČSR v roce 1938, protektorát Čechy a Morava a Slovenský štát. K těmto položkám se pak ještě s trochu nižšími zátěžemi připojuje obsazení ČSSR vojsky Varšavské smlouvy v srpnu 1968 a 50. léta 20. století. Čtvrtý faktor (9 % vyčerpané variance) pak vzájemně propojil Slovenské národní povstání s Pražským jarem a v menší míře i s obdobím první Československé republiky a částečně i se vznikem a činností Charty 77.

První faktor přitom výrazně koreluje s věkem, vzděláním, subjektivně deklarovanou životní úrovní a pravolevou politickou orientací. U druhého faktoru se opět objevila zřetelná korelace se vzděláním, životní úrovní a pravolevou politickou orientací. Třetí faktor pak koreluje se vzděláním a se subjektivně deklarovanou životní úrovní.

Z podrobnější analýzy jednotlivých položek pak vyplynulo, že s rostoucím věkem se zlepšuje hodnocení února 1948 a mírně i 50., 60. i 70. a 80. let 20. století, naopak zhoršuje se v případě Sametové revoluce, vzniku samostatné ČR, 90. let 20. století, vstupu do NATO i EU a současnosti.

S rostoucím stupněm nejvyššího dokončeného vzdělání se zhoršuje hodnocení v případě vyhlášení autonomie Slovenska v rámci ČSR v roce 1938, Slovenského štátu, února 1948, 50. let, obsazení ČSSR vojsky VS v srpnu 1968 a 70. a 80. let, Naopak zlepšení hodnocení spolu se zvyšujícím se stupněm nejvyššího dokončeného vzdělání vidíme v případě vzniku a činnosti Charty 77, Sametové revoluce, vstupu do NATO a vstupu do EU.

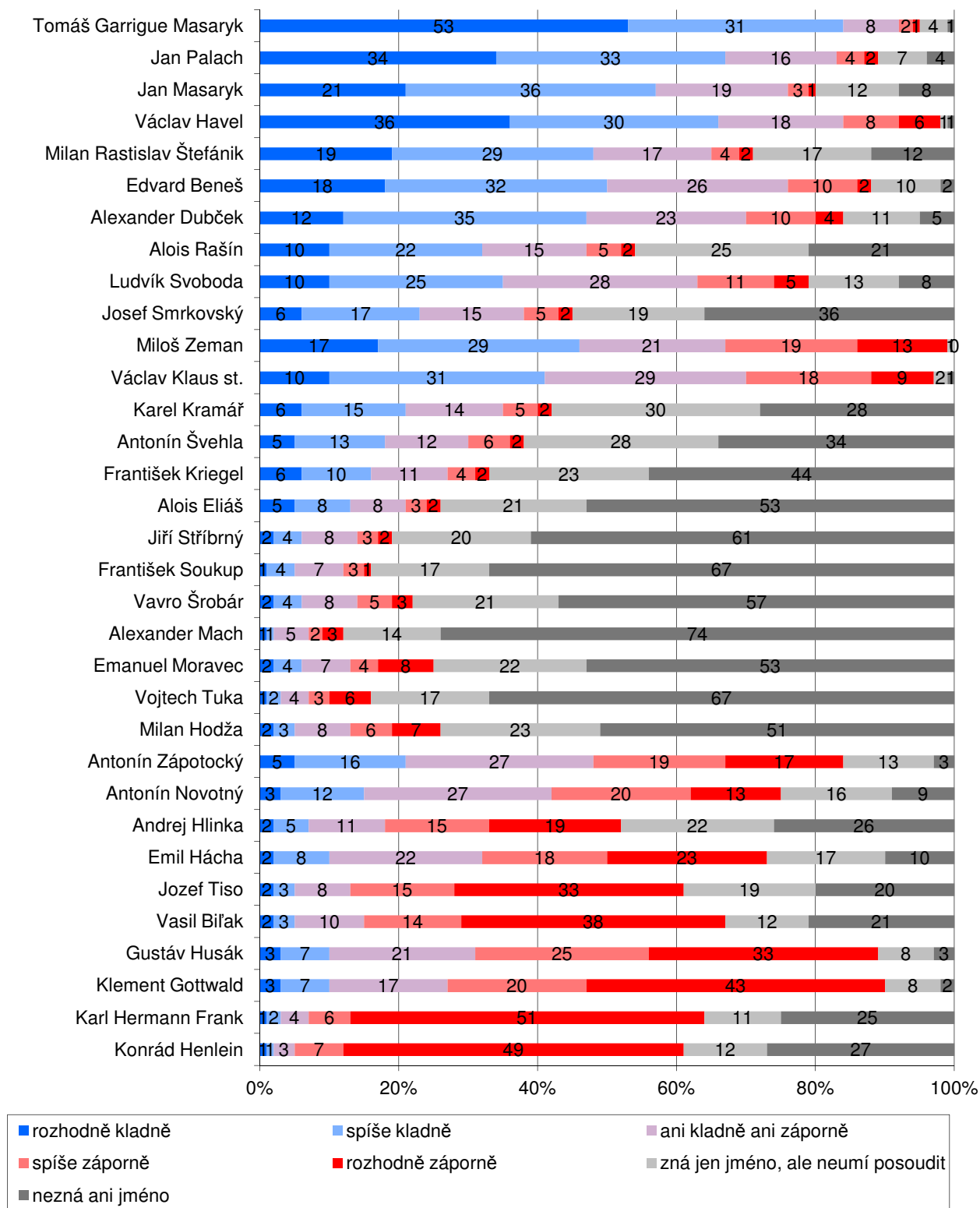
Se zlepšujícím se subjektivním hodnocením životní úrovně se zlepšuje hodnocení první Československé republiky, Pražského jara, vzniku a činnosti Charty 77, Sametové revoluce, vzniku samostatné ČR, 90. let, vstupu do NATO i do EU a současnosti, naopak sílí kritičnost ve vztahu k únoru 1948, k 50. letům, k obsazení ČSSR vojsky Varšavské smlouvy a k 70. a 80. letům.

Z hlediska sebezařazení se na škále levice-pravice při posunu od levice k pravici se zlepšuje hodnocení u Pražského jara, u vzniku a činnosti Charty 77, u Sametové revoluce, u vzniku samostatné ČR, u 90. let, u vstupu do NATO i do EU a u současnosti. Naopak zhoršování lze vidět u února 1948, u 50. i 60. let, u obsazení ČSSR vojsky VS a u 70. a 80. let.

Další otázka se podobným způsobem týkala hodnocení různých osobností spojených s česko-slovenskou historií od vzniku první ČSR v roce 1918 do současnosti.² Z výsledků zachycených v grafu 2 je zřejmé, že obecné povědomí o česko-slovenské historii poslední stovky let je přinejlepším pouze kusé a povrchní, což se projevilo často vysokými podíly těch, kteří při hodnocení vybraných historických osobností uváděli, že vůbec nevědí, o koho jde, nebo v lepším případě že znají pouze jméno, ale neumějí posoudit, zda tuto osobnost hodnotí kladně, či záporně. Absolutní většina dotázaných podle vlastního vyjádření vůbec nezná Alexandra Macha, Vojtecha Tuku, Františka Soukupa, Jiřího Stříbrného, Vavra Šrobára, Emanuela Moravce, Aloise Eliáše či Milana Hodžu, více než dvě pětiny neznají Františka Kriegela, zhruba třetina neslyšela o Josefu Smrkovském či Antonínu Švehlovi, u čtvrtiny či o málo více totéž platí v případě Karla Kramáře, Konráda Henleina, Andreje Hlinky či Karla Hermanna Franka a pětina neslyšela o Aloisi Rašínovi, Vasilu Biľakovi či Jozefu Tisovi. U těchto osobností se pak zpravidla vedle toho objevuje i více či méně vysoký podíl těch, kteří sice podle svého vyjádření o nich slyšeli, ale neumějí je posoudit. To samozřejmě mělo velký dopad na celkové pořadí zkoumaných osobností řazených podle rozdílu mezi podíly kladného a záporného hodnocení, které ukazuje graf 2. Pokud bychom vzali do úvahy pouze ty respondenty, kteří dané osobnosti hodnotili, posunuli by se někdejší ministr vnitra Slovenského štátu a velitel Hlinkových gard Alexander Mach či předseda vlády a ministr zahraničí Slovenského štátu Vojtech Tuka blíže k hodnocení Andreje Hlinky či Jozefa Tisa a k posunu směrem dolů by došlo i v případě za protektorátu neblaze proslulého ministra školství a lidové osvěty a hlavy Kuratoria pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě Emanuela Moravce.

² Znění otázky: „A teď Vám přečtu jména osobností spjatých s některými zmíněnými událostmi. U každé z nich mi, prosím, řekněte, zda ji hodnotíte kladně, nebo záporně. Je možné, že v některých případech budete znát jen jméno, nebo nebudete znát ani jméno. I takové odpovědi jsou pro nás užitečné. a) Tomáš Garrigue Masaryk, b) Milan Rastislav Štefánik, c) Edvard Beneš, d) Andrej Hlinka, e) Vavro Šrobár, f) Milan Hodža, g) Antonín Švehla, h) Alois Rašín, i) Jiří Stříbrný, j) František Soukup, k) Karel Kramář, l) Konrád Henlein, m) Karl Hermann Frank, n) Emil Hácha, o) Jozef Tiso, p) Vojtech Tuka, r) Alexander Mach, s) Emanuel Moravec, t) Alois Eliáš, u) Jan Masaryk, v) Klement Gottwald, x) Antonín Zápotocký, y) Antonín Novotný, z) Ludvík Svoboda, aa) Alexander Dubček, bb) František Kriegel, cc) Josef Smrkovský, dd) Gustáv Husák, ee) Vasil Biľak, ff) Jan Palach, gg) Václav Havel, hh) Václav Klaus st., ii) Miloš Zeman.“ Možnosti odpovědi: rozhodně kladně, spíše kladně, ani kladně, ani záporně, spíše záporně, rozhodně záporně, zná jen jméno, ale neumí posoudit, nezná ani jméno.

Graf 2: Hodnocení vybraných osobností česko-slovenských dějin (%)

Pozn.: Položky jsou v grafu seřazeny podle velikosti rozdílu mezi podílem pozitivního a negativního hodnocení.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 3. – 15. 3. 2018, 1061 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Možná trochu překvapivé v kontextu pozitivního hodnocení období první Československé republiky a významu, který česká veřejnost připisuje vzniku samostatného Československa v říjnu 1918, pak vyznívá okolnost, že skupina pěti tzv. mužů října, která jménem Národního výboru fakticky organizovala a uskutečnila převrat 28. října vedoucí k vyhlášení samostatné Československé republiky, je dnes prakticky zapomenutá. Ještě alespoň Aloise Rašína, posléze zavražděného ministra financí ČSR, je schopna nějak hodnotit těsná nadpoloviční většina dotázaných, ale v případě Antonína Švehly, který byl posléze ministerským předsedou a jednou z ústředních postav prvorepublikové politiky, už je to výrazně méně než polovina a u Vavra Šrobára, Jiřího Stříbrného nebo Františka Soukupa je to jen téměř zanedbatelná menšina. Většinou zapomenuti jsou dnes i předseda Národního výboru a první československý ministerský předseda Karel Kramář či mnohonásobný ministr československých vlád, ministerský předseda v letech 1935 až 1938 a nakrátko (po Masarykově abdikaci a před zvolením Edvarda Beneše) dokonce úřadující prezident republiky Milan Hodža. V obecném povědomí tak nejvýrazněji z osobností spojených s první republikou zůstávají jen představitelé zahraničního odboje (T. G. Masaryk, E. Beneš, M. R. Štefánik), více než polovina dotázaných pak kromě již jmenovaného Aloise Rašína hodnotila už jen dva nejnámější předáky slovenských autonomistů Andreje Hlinku a Jozefa Tisa a dva neblaze proslulé představitele sudetoněmecké SdP a posléze nacistické strany a nacistické okupační moci v protektorátu K. Henleina a K. H. Franka. Jan Masaryk, který v období první republiky působil v diplomacii a který je výrazněji spojený spíše s druhým zahraničním odbojem a s obnovenou republikou v letech 1945 – 1948, je podle všeho zakotven v obecném povědomí silněji, totéž platí i o pozdějších komunistických prezidentech a premiérech, kteří byli jako politici aktivní již v meziválečném období, jako Klement Gottwald či Antonín Zápotocký, i když ti jsou rovněž primárně spojeni s jinými obdobími.

Pokud jde o samotné hodnocení, z výsledků zachycených v grafu 2 je zřejmé, že zdaleka nejpozitivněji ze všech zkoumaných osobností je hodnocen první prezident ČSR Tomáš Garrigue Masaryk, jehož kladně hodnotí 84 % (v tom 53 % „rozhodně kladně“), záporně pouze 3 % a neutrálně 8 %. Jednoznačně druhé místo z hlediska rozdílu mezi kladným a záporným hodnocením zaujal Jan Palach, kterého kladně hodnotilo 67 %, záporně 6 % a 16 % zvolilo neutrální hodnocení. Třetí místo pak s nepatrným rozdílem oproti čtvrtému v pořadí obsadil Jan Masaryk s 57 % kladného a jen 4 % záporného hodnocení při 19 % neutrálních vyjádření. U čtvrtého Václava Havla můžeme vidět oproti Janu Masarykovi vyšší podíl kladného hodnocení (66 %) s relativně vyšším zastoupením varianty "rozhodně kladně" (36 %), ovšem také vyšší podíl záporného hodnocení (14 %, v tom 6 % "rozhodně") při srovnatelném podílu neutrálních vyjádření (18 %). Páté a šesté místo s nevelkým odstupem daným trochu vyšším podílem negativního hodnocení u druhého z nich skončili Masarykovi spolupracovníci ze zahraničního odboje Milan Rastislav Štefánik a Edvard Beneš. V Štefánikově případě podíl pozitivního hodnocení dosahoval 48 %, podíl negativního činil 6 % a podíl neutrálního 17 % při relativně vyšším podílu těch, kdo jej vůbec neznají (12 %) nebo jej neumějí posoudit (17 %). U Edvarda Beneše podíl kladného hodnocení činil 50 %, podíl negativního byl 12 % a neutrální hodnocení tvořilo více než čtvrtinu (26 %).

Sedmé místo s podílem pozitivního hodnocení blízko poloviny (47 %), negativního hodnocení na úrovni jedné sedminy (14 %) a neutrálního hodnocení těsně pod hladinou jedné čtvrtiny (23 %) obsadil Alexander Dubček. Za ním se umístil Alois Rašín s podílem kladného hodnocení okolo jedné třetiny (32 %) a podílem negativního hodnocení 7 % při 15 % neutrálních vyjádření. První desítku pak uzavírají na devátém a desátém místě dva politici spojení s Pražským jarem 1968 a zároveň s protifašistickým odbojem, Ludvík Svoboda a Josef Smrkovský. U Ludvíka Svobody, armádního generála a velitele 1. československého armádního sboru v Sovětském svazu, který v letech 1968-1975 zastával úřad prezidenta republiky, v němž během Pražského jara nahradil Antonína Novotného, se podíl kladného hodnocení dostal mírně nad hladinu jedné třetiny (35 %), podíl záporného hodnocení činil 16 % a podíl neutrálního hodnocení převýšil úroveň jedné čtvrtiny (28 %). U Josefa Smrkovského, který jako člen předsednictva odbojové České národní rady patřil k organizátorům Pražského povstání a který ve funkci člena předsednictva ÚV KSČ a předsedy Národního shromáždění ČSSR patřil v roce 1968 k nejviditelnějším a nejpopulárnějším představitelům Pražského jara, se podíl příznivého hodnocení blížil k jedné čtvrtině (23 %), podíl nepříznivého hodnocení činil jen 7 % a podíl neutrálního hodnocení dosahoval 15 % při nadpoloviční většině těch, kdo jej neznají (36 %) nebo znají jen jméno (19 %).

Za nimi pak se stále ještě zřetelným převisem kladného hodnocení nad hodnocením záporným ve výši 14 procentních bodů následují prezidenti a bývalí premiéři Miloš Zeman (46 % kladně, 32 % záporně, 21 % neutrálně) a Václav Klaus (41 % kladně, 27 % záporně, 29 % neutrálně) spolu s prvním prvorepublikovým ministerským předsedou Karlem Kramářem (21 % kladně, 7 % záporně, 14 % neutrálně). Desetibodový převis kladného hodnocení nad záporným šetření ukázalo v případě prvorepublikového ministerského předsedy a jednoho z "mužů října" Antonína Švehly (18 % kladně, 8 % záporně, 12 % neutrálně) a dalšího z představitelů Pražského jara 1968, jediného zástupce československé strany, který nepodepsal tzv. moskevský protokol, a posléze jednoho z prvních signatářů Charty 77

Františka Kriegla (16 % kladně, 6 % záporně, 11 % neutrálně). Posledním politikem, u něhož kladné hodnocení významně převážilo nad hodnocením záporným, byl za heydrichiády popravený předseda protektorátní vlády Alois Eliáš (13 % kladně, 5 % záporně, 8 % neutrálně).

Na opačném konci žebříčku se zanedbatelnými podíly kladného či neutrálního hodnocení a zřetelně nadpoloviční úrovní negativního hodnocení skončili společně Konrád Henlein (2 % kladně, 3 % neutrálně, 56 % záporně) a Karl Hermann Frank (3 % kladně, 4 % neutrálně, 57 % záporně). Obdobně velký převis negativního hodnocení, ovšem při již ne zcela zanedbatelných podílech kladného či alespoň neutrálního hodnocení, se týkal prvního komunistického prezidenta a ústřední postavy únorového převratu v roce 1948 Klementa Gottwalda (10 % kladně, 17 % neutrálně, 63 % záporně). Čtvrtý a pátý od konce se umístili dva politikové symbolizující tzv. normalizaci po srpnové invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa, někdejší generální tajemník ÚV KSČ a poslední předlistopadový prezident Gustav Husák (10 % kladně, 21 % neutrálně, 58 % záporně) a signatář tzv. zvacího dopisu, člen předsednictva a tajemník ÚV KSČ Vasil Biľak (5 % kladně, 10 % neutrálně, 52 % záporně). Výrazně negativně je hodnocen i šestý od konce někdejší prezident Slovenského štátu Jozef Tiso (5 % kladně, 8 % neutrálně, 48 % záporně), o něco méně příkře je posuzován jeho český protektorátní protějšek Emil Hácha (10 % kladně, 22 % neutrálně, 41 % záporně). Převážně negativně dotázaní hodnotili i zakladatele a dlouholetého vůdce autonomistické HSLS, kterou po jeho smrti převzal již zmiňovaný Jozef Tiso, Andreje Hlinku (7 % kladně, 11 % neutrálně, 34 % záporně). Již méně výraznou převahu negativního hodnocení při ne zcela nízkých podílech pozitivního hodnocení šetření zaznamenalo u dvou zbývajících komunistických prezidentů a prvních tajemníků ÚV KSČ Antonína Novotného (15 % kladně, 27 % neutrálně, 33 % záporně) a Antonína Zápotockého (21 % kladně, 27 % neutrálně, 36 % záporně).

Pouze malé převisy záporného hodnocení nad kladným v případě Milana Hodži, Vojtecha Tuky, Emanuela Moravce či Alexandra Macha, stejně jako zhruba vyrovnané podíly kladného a záporného hodnocení u Františka Soukupa, Jiřího Stříbrného či Vavra Šrobára pak nemá příliš smysl rozvádět, protože zjevně jde o osobnosti pro současnou českou veřejnost vesměs neznámé.

Podrobnější analýza ukázala, že s rostoucím věkem se výrazně zlepšuje hodnocení současného prezidenta Miloše Zemana a dále že se mírně zlepšuje hodnocení v případě Klementa Gottwalda, Antonína Zápotockého, Antonína Novotného, Ludvíka Svobody, Gustava Husáka či Vasil Biľaka, naopak mírné zhoršování bylo zaznamenáno v případě Jana Palacha, Václava Havla či Václava Klause.

Se zvyšujícím se stupněm nejvyššího ukončeného vzdělání se poněkud zlepšuje hodnocení T. G. Masaryka, M. R. Štefánika, A. Rašína, K. Kramáře, A. Eliáše, J. Palacha a V. Havla. Naopak zhoršení v souvislosti s růstem nejvyšší úrovně dosaženého vzdělání zaznamenáváme v případě A. Hlinky, M. Hodži, V. Tuky, K. Gottwalda, A. Zápotockého, A. Novotného, L. Svobody, G. Husáka, V. Biľaka a M. Zemana.

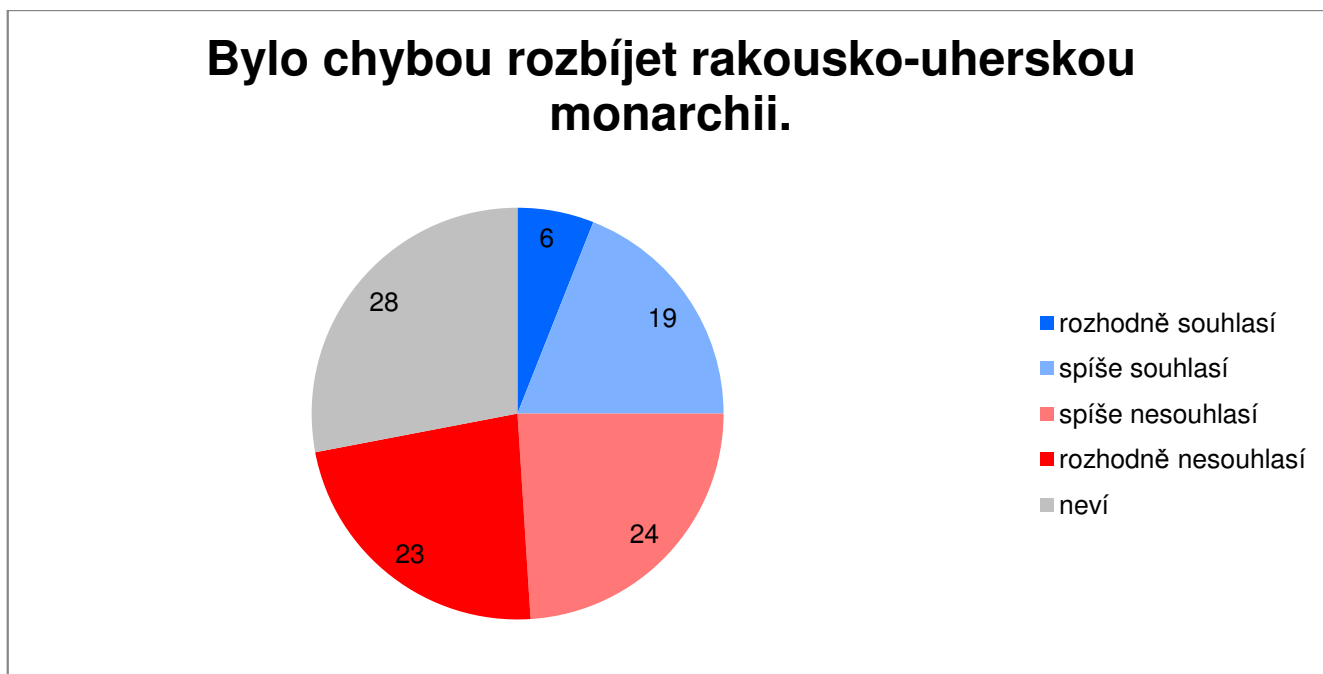
Se zlepšujícím se subjektivním hodnocením životní úrovně domácnosti se zlepšuje hodnocení v případě T. G. Masaryka, M. R. Štefánika, E. Háchy, J. Palacha, V. Havla a V. Klause. Naopak ke zhoršení hodnocení spolu s růstem životní úrovně dochází v případě M. Zemana.

Z hlediska politické orientace vyjádřené sebezařazením se na škále levice-pravice se při posunu od levice k pravici zlepšuje hodnocení T. G. Masaryka, M. R. Štefánika, A. Rašína, J. Masaryka, J. Palacha, V. Havla a V. Klause. Naopak zhoršení hodnocení při stejném posunu je patrné v případě K. Gottwalda, A. Zápotockého, A. Novotného, L. Svobody, A. Dubčeka, G. Husáka, V. Biľaka a M. Zemana.

Kromě toho analýza ukázala, že hodnocení jednotlivých epoch je často výrazně propojené s hodnocením politických osobností, které jsou s tímto obdobím spojeny. Např. se zlepšujícím se hodnocením období první Československé republiky se zlepšuje hodnocení T. G. Masaryka, M. R. Štefánika, E. Beneše, A. Švehly, A. Rašína či K. Kramáře. Vyhlášení autonomie Slovenska v rámci ČSR v roce 1938 pozitivně koreluje s hodnocením A. Hlinky, J. Tisa, V. Tuky či A. Macha, ale i G. Husáka, E. Háchy, K. Henleina či K. H. Franka. Hodnocení protektorátu Čechy a Morava koreluje s hodnocením K. Henleina, K. H. Franka, E. Háchy, J. Tisa, V. Tuky nebo E. Moravce. Podobné je to s hodnocením Slovenského štátu, které je zřetelně propojené zejména s hodnocením jeho hlavních protagonistů a spojenců. Únor 1948 a jednotlivá období komunistického režimu jsou pak propojena s hodnocením jeho představitelů, nikoli ovšem reformistů (Dubček, Kriegel, Smrkovský), kteří jsou naopak propojeni s hodnocením Pražského jara, s nímž jsou dále negativně propojeni i hlavní normalizátoři. U sametové revoluce a následných období se pak objevuje silné propojení s Václavem Havlem a Václavem Klausem.

Další otázka bloku předložila respondentům baterii 22 výroků o některých klíčových událostech česko-slovenských dějin poslední stovky let a respondenti s těmito výroky měli vyjadřovat buď souhlas, nebo nesouhlas.³

Graf 3: Souhlas či nesouhlas s výrokem (%)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 3. – 15. 3. 2018, 1061 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

První výrok zkoumal názory na to, zda bylo, či nebylo chybou rozbít rakousko-uherskou monarchii. Jak ukazují výsledky zachycené v grafu 3, česká veřejnost se spíše kloní k názoru, že to chyba nebyla, když souhlas s předmětným výrokem vyjádřila čtvrtina (25 %) respondentů, v tom 6 % „rozhodně“ a 19 % „spíše“, zatímco nesouhlas vyjádřila téměř polovina (47 %) dotázaných, přičemž 24 % s výrokem „spíše nesouhlasilo“ a dalších 23 % s ním „rozhodně nesouhlasilo“. Více než čtvrtina (28 %) oslovených k výroku neuměla zaujmout stanovisko a zvolila odpověď „nevím“.

Podrobnější analýza ukázala, že s věkem se poněkud zvyšuje souhlas s daným výrokem na úkor nerozhodných odpovědí. Vzdělání se do výsledku promítá pak pouze klesajícím podílem nerozhodných odpovědí. Postoje k danému výroku poněkud překvapivě nevykazují žádnou významnou korelaci s hodnocením období první Československé republiky, ani s hodnocením žádného z jejích zakladatelů.

³ Znění otázky: „V souvislosti s historickými událostmi se objevují různé názory a hodnocení. Přečtu Vám teď několik výroků a Vy mi řekněte, do jaké míry s nimi souhlasíte, nebo nesouhlasíte. a) Bylo chybou rozbít rakousko-uherskou monarchii. b) Díky vytvoření první Československé republiky Češi přežili jako národ. c) První Československá republika byla na svou dobu vzorem demokracie a vyspělosti. d) První Československá republika byla spravedlivou vůči všem národům a národnostem, které v ní žily. e) Mnichovská dohoda z roku 1938 byla především důsledkem selhání našich západních spojenců. f) Mnichovskou dohodu bylo lepší odmítnout a v případě napadení bránit Československou republiku i za cenu obětí. g) K Mnichovské dohodě vedly hlavně chyby československých politiků ve vnitřní a zahraniční politice. h) Druhá Československá republika v období po Mnichovské dohodě je ostudou našich dějin. i) Atentát na Reinharda Heydricha bylo správné rozhodnutí. j) Většina Čechů se za své jednání v období německé okupace musí stydět. k) Poválečný odsun německého a maďarského obyvatelstva z Československa byl správným řešením. l) Komunistická strana měla v únoru 1948 podporu velké části obyvatel, kteří po zklamání z velké hospodářské krize, Mnichovské dohody a německé okupace věřili, že vytvoří lepší a spravedlivější společnost. m) Převrat v únoru 1948, jímž se komunisté chopili moci, umožnily chyby nekomunistických československých politiků. n) Nastolení komunistického režimu v únoru 1948 bylo důsledkem toho, jak si vítězné velmoci po 2. světové válce rozdělily sféry vlivu v Evropě. o) Čtyři desetiletí vlády komunistické strany přinesly obyvatelům Česka rozvoj ekonomiky, vzdělání a životní úroveň. p) Čtyři desetiletí vlády komunistické strany přinesly obyvatelům Česka politický útlak, omezení demokracie a svobody. r) V průběhu pražského jara v roce 1968 nešlo o skutečnou demokracii, ale pouze o boj dvou frakcí uvnitř KSČ. s) Pražské jaro bylo pokusem o obnovu demokracie v socialistickém Československu. t) Reformní komunisté v čele s Alexandrem Dubčekem byli politicky naivní. u) Představitelé Československa, kteří byli po obsazení naší země vojsky Varšavské smlouvy uneseni do Moskvy, konali správně, když podepsali tzv. moskevský protokol, aby zabránili krveprolití. v) Představitelé Československa, kteří byli po obsazení naší země vojsky Varšavské smlouvy uneseni do Moskvy, neměli podlehnout tlaku sovětského vedení a podepsat tzv. moskevský protokol. x) Po srpnu 1968 československé stranické a státní orgány neměly jinou možnost a musely dělat jen to, co po nich vyžadovalo sovětské vedení.“

Graf 4: Souhlas či nesouhlas s výrokem (%)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 3. – 15. 3. 2018, 1061 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

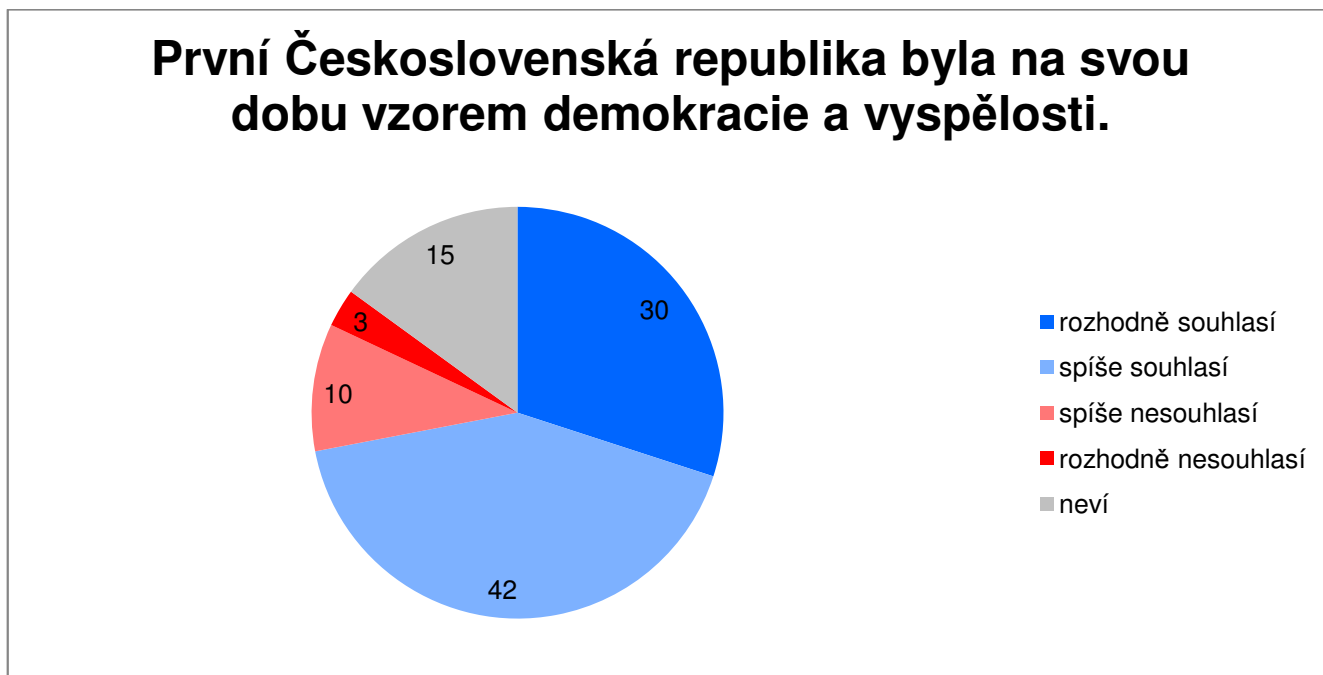
Postoj k dalšímu výroku, že „díky vytvoření první Československé republiky Češi přežili jako národ“, se ukázal být mnohem jednoznačnějším (viz graf 4). Souhlas s tímto výrokem vyjádřily více než dvě třetiny (68 %) oslovených, když čtvrtina (25 %) s ním vyjádřila rozhodný souhlas a dalších 43 % s ním „spíše souhlasilo“. Naopak nesouhlas uvedlo jen 16 % dotázaných, v tom 13 % „spíše“ a jen 3 % „rozhodně“, a stejně velká část (16 %) respondentů uvedla, že neví.

Podobně jako u předchozího výroku se rozdíly z hlediska vzdělání týkaly hlavně podílu nerozhodných odpovědí, mezi lidmi staršími 60 let byl častější rozhodný souhlas, který i zde do značné míry s věkem stoupal na úkor podílu odpovědí „nevím“. Tentokrát se ale již poměrně výrazně projevila korelace postoje k danému výroku s hodnocením období první Československé republiky a s hodnocením T. G. Masaryka, M. R. Štefánika a v menší míře i E. Beneše. Zároveň se zde objevila i zřetelná korelace s předchozím výrokiem týkajícím se rozbití rakousko-uherské monarchie. Ti, kdo odmítli, že by rozbití monarchie bylo chybou, silněji vyjadřovali souhlas s výrokem, že díky vytvoření první Československé republiky Češi přežili jako národ.

Ještě o něco jednoznačněji pak dopadlo šetření v případě postojů k dalšímu výroku týkajícímu se první Československé republiky, a sice k výroku, že „první Československá republika byla na svou dobu vzorem demokracie a vyspělosti“. Jak ukazuje graf 5, v tomto případě se podíl souhlasu již blížil k úrovni tří čtvrtin (72 %), když 30 % respondentů s ním vyslovilo rozhodný souhlas a dalších 42 % s ním „spíše souhlasilo“. Nesouhlas s tím, že by první Československá republika měla být na svou dobu vzorem demokracie a vyspělosti, pak vyjádřilo jen 13 % dotázaných, v tom 10 % „spíše“ a 3 % „rozhodně“. Zbývajících 15 % se nedokázalo rozhodnout a zvolilo variantu odpovědi „nevím“.

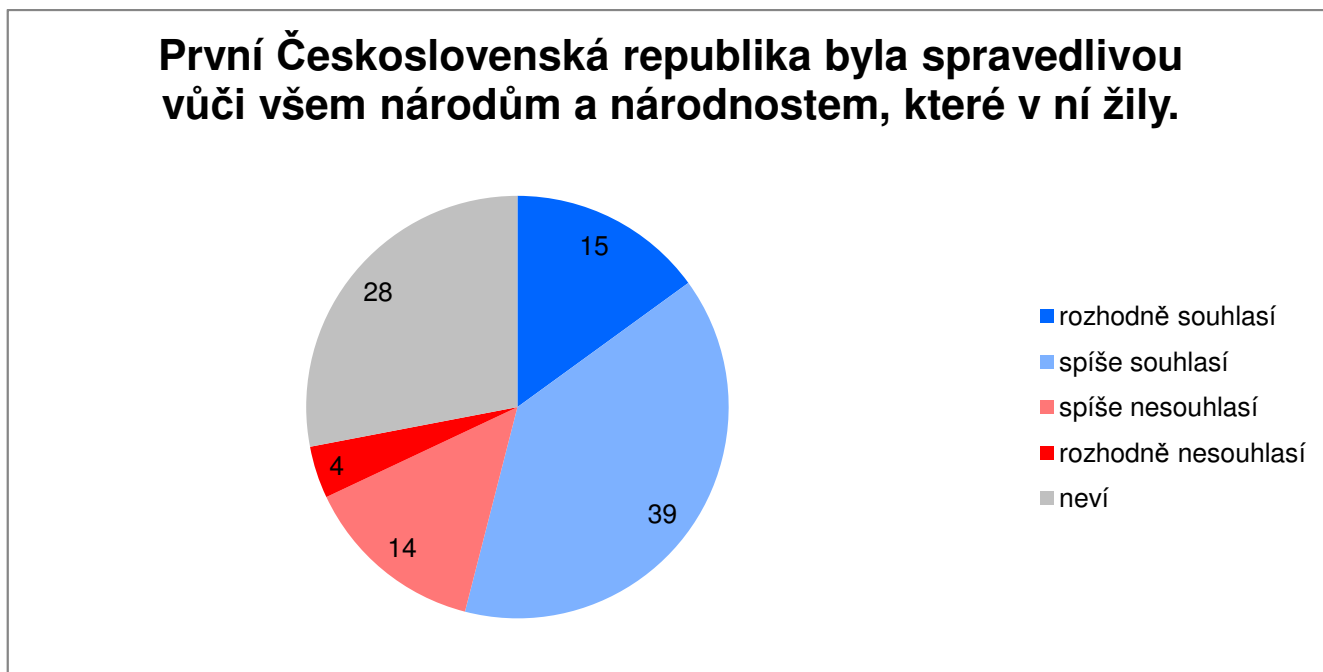
Taktéž zde se rozdíly mezi jednotlivými sociodemografickými skupinami v podstatě vyčerpaly s rozdíly v podílu nerozhodných odpovědí, který klesal s rostoucím vzděláním a věkem, přičemž u věku se na druhé straně projevoval v silicím podílu souhlasu. Velmi výrazně pak postoj k danému výroku koreloval s hodnocením období první Československé republiky a s hodnocením jejich zakladatelů, přičemž tentokrát se k Masarykovi, Štefánikovi a Benešovi přidali ještě Alois Rašín a Karel Kramář. Postoj k danému výroku rovněž pozitivně koreloval se souhlasem v případě předchozího výroku, že „díky vytvoření první Československé republiky Češi přežili jako národ“. Naopak ve vztahu k výroku týkajícímu se rozbití monarchie se významná korelace neprokázala.

Graf 5: Souhlas či nesouhlas s výrokem (%)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 3. – 15. 3. 2018, 1061 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Graf 6: Souhlas či nesouhlas s výrokem (%)

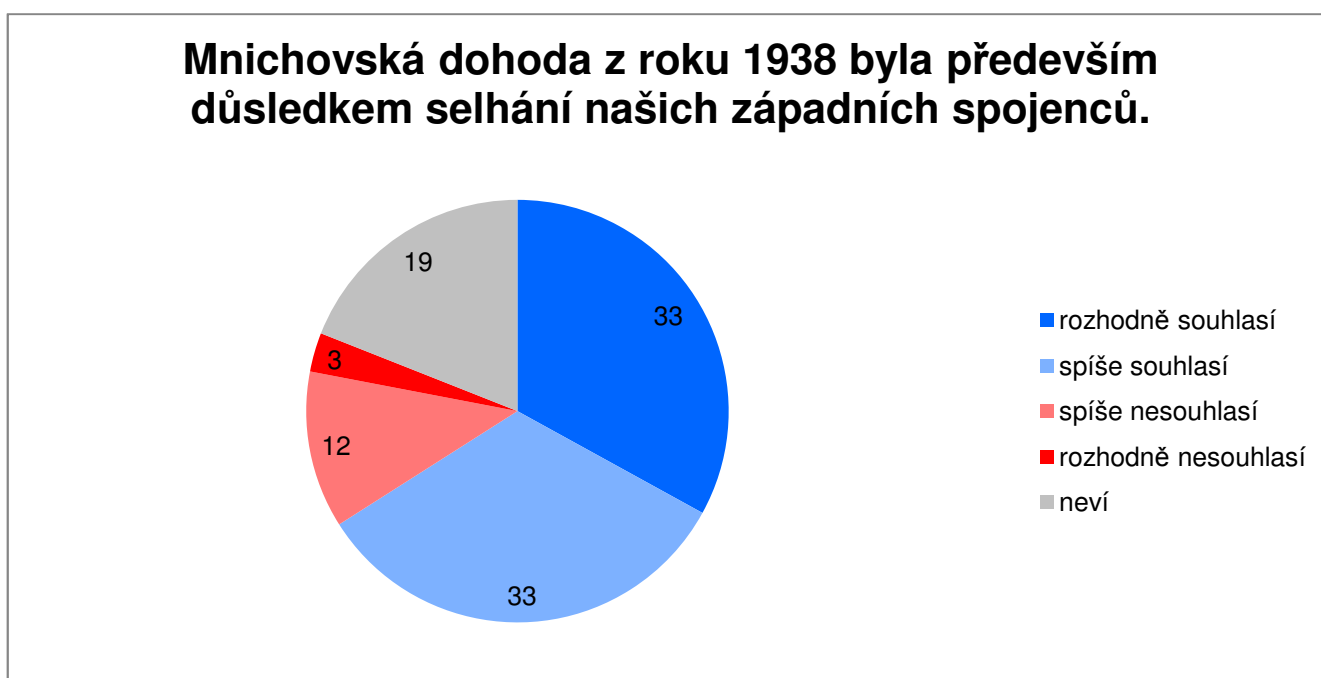
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 3. – 15. 3. 2018, 1061 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Poněkud méně jednoznačně, i když většinou stále ještě souhlasně, se česká veřejnost staví k výroku, že „první Československá republika byla spravedlivou vůči všem národům a národnostem, které v ní žily“. Souhlas s daným výrokiem vyjádřila mírně nadpoloviční většina (54 %) dotázaných, když 15 % s ním „rozhodně souhlasilo“ a 39 % „spíše souhlasilo“. Nesouhlas pak zde vyjádřila necelá pětina (18 %) oslovených občanů, v tom 4 % s tím „rozhodně

nesouhlasila“ a 14 % s tím „spíše nesouhlasilo“. Poměrně velká část dotázaných, která převýšila úroveň jedné čtvrtiny (28 %), se k danému výroku neuměla vyjádřit a zvolila odpověď „nevím“.

Opět jako u předchozích výroků se rozdíly z hlediska věku a vzdělání týkaly primárně podílu nerozhodných odpovědí, který s jejich růstem klesal, u věku ve větší míře kompenzován rostoucím podílem souhlasu. Souhlas s daným výrokem opět vykazuje výraznou pozitivní korelaci s hodnocením období první Československé republiky, s hodnocením T. G. Masaryka, M. R. Štefánika, E. Beneše či A. Rašína a koreluje i se souhlasem s výroky, že „díky vytvoření první Československé republiky Češi přežili jako národ“ a že „první Československá republika byla na svou dobu vzorem demokracie a vyspělosti“.

Graf 7: Souhlas či nesouhlas s výrokem (%)

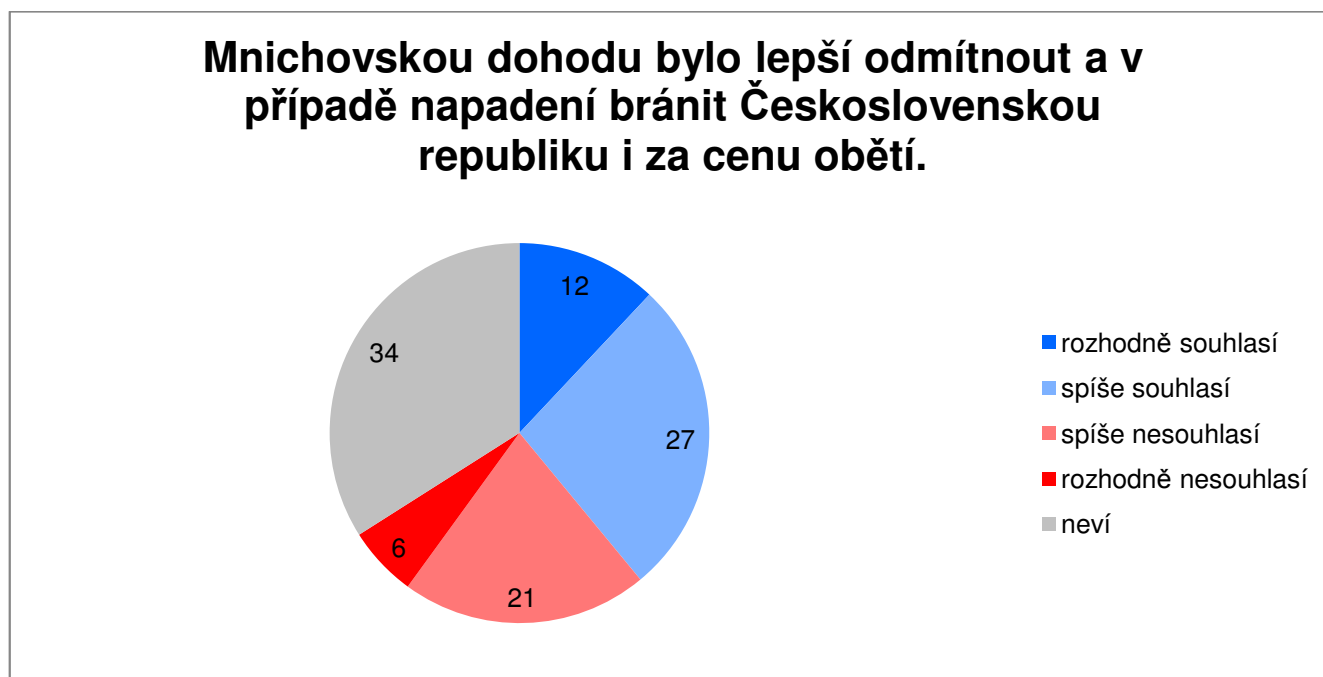

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 3. – 15. 3. 2018, 1061 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Další část posuzovaných výroků se vztahovala k tzv. Mnichovské dohodě z roku 1938. V případě prvního výroku, že „Mnichovská dohoda z roku 1938 byla především důsledkem selhání našich západních spojenců“ (viz graf 7), se výrazná, dvoutřetinová (66 %) většina přiklonila na stranu souhlasu, přičemž 33 % s tímto výrokem „rozhodně souhlasilo“ a rovněž 33 % s ním „spíše souhlasilo“. Nesouhlas v tomto případě vyjádřilo 15 % dotázaných, když 12 % s tím „spíše nesouhlasilo“ a 3 % „nesouhlasila rozhodně“. Podíl nerozhodnutých, kteří odpověděli „nevím“, u daného výroku se blížil k jedné pětině (19 %).

Z podrobnější analýzy vyplynulo, že z hlediska politické orientace je při posunu směrem k levici o něco silnější mínění, že Mnichovská dohoda byla především důsledkem selhání našich západních spojenců. Jinak se sociodemografické rozdíly z hlediska vzdělání a věku opět promítají hlavně do podílu nerozhodných odpovědí, který klesá s jejich růstem. U skupiny dotázaných nad 60 let je pak poněkud častější rozhodný souhlas. Jinak je souhlas s daným výrokem silně propojený s hodnocením podpisu Mnichovské dohody (ti, kteří tento podpis hodnotí záporně, vyjadřují s daným výrokem silněji souhlas) a pozitivně koreluje s hodnocením T. G. Masaryka, M. R. Štefánika, E. Beneše, J. Masaryka, A. Švehly, A. Rašína, K. Kramáře, A. Eliáše, L. Svobody, A. Dubčeka, F. Kriegla, J. Smrkovského, ale třeba i Miloše Zemana, negativně pak s hodnocením K. Henleina, K. H. Franka, A. Hlinky, E. Háchy, J. Tisa, V. Tuky, E. Moravce, ale i K. Gottwalda, A. Zápotockého a dokonce i V. Havla, což může naznačovat, že postoj k této otázce a ke „zradě“ či selhání západních spojenců v Mnichově se do jisté míry diferencuje na nějaké ose národně konzervativních a globalizačně liberálních postojů.

Graf 8: Souhlas či nesouhlas s výrokem (%)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 3. – 15. 3. 2018, 1061 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Jak ukazují výsledky v grafu 8, značně nevyhraněná je česká veřejnost v názoru na to, zda „Mnichovskou dohodu bylo lepší odmítnout a v případě napadení bránit Československou republiku i za cenu obětí“. U tohoto výroku sice mírně převážil souhlas, který vyjádřily téměř dvě pětiny (39 %) dotázaných, v tom 12 % „rozhodně“ a 27 % „spíše“, nad nesouhlasem, jenž utvořil o málo více než čtvrtinu (27 %) dotázaných, když 21 % s výrokem „spíše nesouhlasilo“ a 6 % s ním „rozhodně nesouhlasilo“. Podíl nerozhodnutých byl v tomto případě dosti vysoký a tvořil zhruba třetinu (34 %) v rámci zkoumané populace.

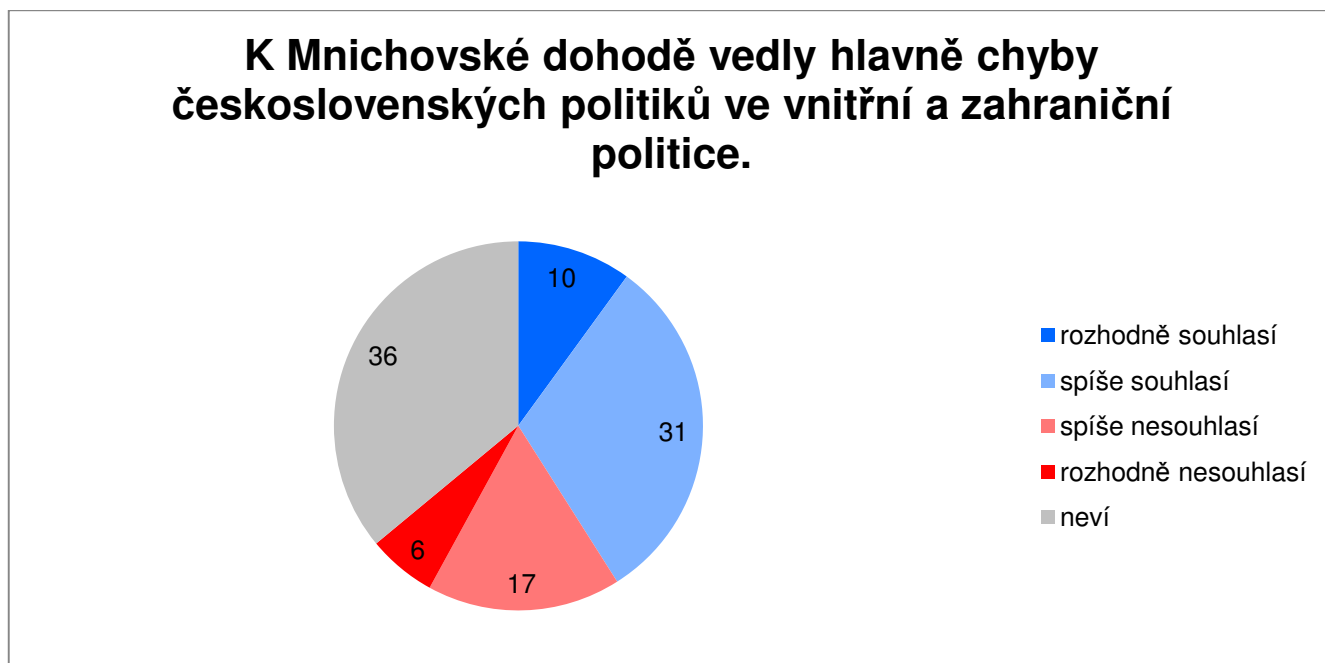
Souhlas s daným výrokem, že „Mnichovskou dohodu bylo lepší odmítnout a v případě napadení bránit Československou republiku i za cenu obětí“, poněkud častěji vyjadřovali muži na úkor podílu odpovědí „neví“. Ten pak opět výrazně klesá spolu s rostoucím věkem a zvyšujícím se stupněm nejvyššího dokončeného vzdělání a váže na sebe veškeré statisticky významné diference z hlediska základních sociodemografických charakteristik. Souhlas s daným výrokem je silně pozitivně korelovaný se souhlasem v případě předchozího výroku, že „Mnichovská dohoda z roku 1938 byla především důsledkem selhání našich západních spojenců“, statisticky významnou negativní korelaci vykazuje ve vztahu k hodnocení podpisu Mnichovské dohody (kritici podpisu vyjadřují ve zvýšené míře souhlas s daným výrokem). Na rozdíl od předchozího výroku se zde prakticky neobjevily žádné významné korelace s hodnocením osobností. Jedinými výjimkami byly slabé negativní korelace s hodnocením E. Háchy a K. Henleina.

Také v případě výroku, že „k Mnichovské dohodě vedly hlavně chyby československých politiků ve vnitřní a zahraniční politice“, pro nějž výsledky ukazuje graf 9, souhlas převážil nad nesouhlasem, i když sám o sobě zůstal hluboko pod hladinou jedné poloviny. Konkrétně souhlas s tím, že „k Mnichovské dohodě vedly hlavně chyby československých politiků ve vnitřní a zahraniční politice“, vyjádřily dvě pětiny (41 %) respondentů, v tom 10 % „rozhodně“ a 31 % „spíše“, necelá čtvrtina (23 %) dotázaných s tím nesouhlasila, v tom 17 % „spíše“ a 6 % „rozhodně“, a více než třetina (36 %) uvedla, že neví.

V případě daného výroku se u mužů ve zvýšené míře objevoval nesouhlas na úkor nižšího podílu nerozhodných odpovědí. Sociodemografické rozdíly z hlediska věku a vzdělání se znovu týkaly jen podílu nerozhodných odpovědí. S hodnocením podpisu Mnichovské dohody souhlas s daným výrokem o chybách československých politiků vedoucích k Mnichovu nevykázal žádnou významnou korelaci, mírně pozitivně koreloval se souhlasem ohledně selhání našich západních spojenců a velmi silně koreloval s předchozím výrokem, že Mnichovskou dohodu bylo lépe odmítnout a bránit se v případě napadení i za cenu obětí. Pokud jde o hodnocení osobností, souhlas s daným

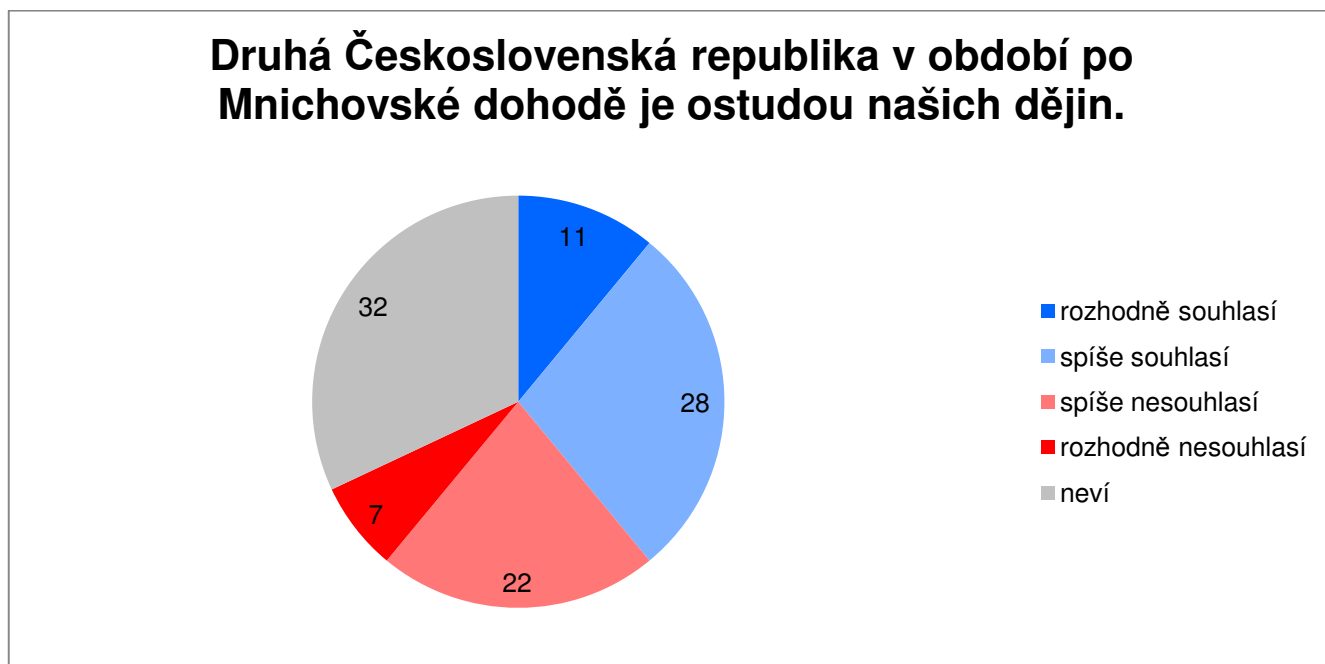
výrokem vykázal mírnou negativní korelaci s hodnocením E. Háchy a mírně pozitivní korelaci v případě hodnocení L. Svobody.

Graf 9: Souhlas či nesouhlas s výrokem (%)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 3. – 15. 3. 2018, 1061 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Graf 10: Souhlas či nesouhlas s výrokem (%)

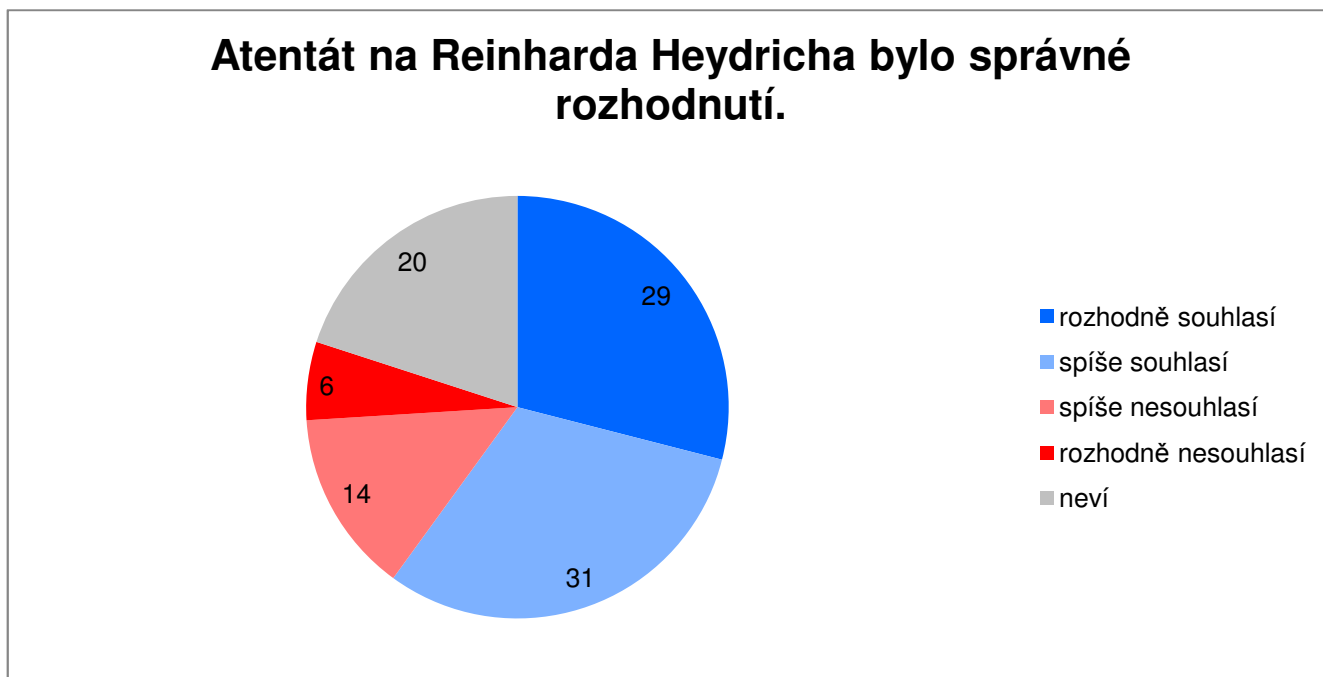
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 3. – 15. 3. 2018, 1061 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Jak ukazují výsledky zachycené v grafu 10, nepříliš vyhraněné, i když spíše kritické postoje zaujímá česká veřejnost k někdy poněkud opomíjené etapě našich dějin v krátkém období po Mnichovu do začátku německé okupace v březnu

1939. S výrokem, že „druhá Československá republika v období po Mnichovské dohodě je ostudou našich dějin“, souhlasí téměř dvě pětiny (39 %) českých občanů, v tom 11 % „rozhodně“ a 28 % „spíše“, podíl nesouhlasících byl v porovnání s tím poněkud nižší na úrovni necelých tří desetín (29 %), když 7 % zde „rozhodně nesouhlasilo“ a 22 % „spíše nesouhlasilo“. Téměř třetina (32 %) dotázaných se k danému výroku konkrétně nevyjádřila.

Podrobnější analýza zde neodhalila žádné sociodemografické diference, jež by se týkaly něčeho jiného než podílu nerozhodných odpovědí, který s narůstajícím věkem a zvyšujícím se stupněm nejvyššího ukončeného vzdělání jako obvykle klesal. Souhlas s daným výrokiem ovšem poměrně silně koreluje se souhlasem s tím, že „Mnichovskou dohodu bylo lepší odmítnout a v případě napadení bránit Československou republiku i za cenu obětí“ a že „k Mnichovské dohodě vedly hlavně chyby československých politiků ve vnitřní a zahraniční politice“. Slabší pozitivní korelace se zde objevuje i v souvislosti se souhlasem v případě výroku, že „Mnichovská dohoda z roku 1938 byla především důsledkem selhání našich západních spojenců“. V souvislosti s hodnocením vybraných osobností pak souhlas s daným výrokiem vykazuje mírnou negativní korelaci v případě A Hlinky, E. Háchy, J. Tisa, V. Tukey, K. Gottwalda, A. Zápotockého, A. Novotného, G. Husáka nebo V. Biřáka a naopak mírnou pozitivní korelaci s hodnocením F. Kriegla, J. Palacha či V. Havla, což naznačuje, že v odpovědích na danou otázku se může projevat faktor jakéhosi štěpení na ose autoritářství – demokracie.

Graf 11: Souhlas či nesouhlas s výrokiem (%)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 3. – 15. 3. 2018, 1061 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

V případě výroku týkajícího se atentátu na Heydricha se česká veřejnost poměrně jednoznačně přiklání k názoru, že to bylo správné rozhodnutí. Konkrétně souhlas s výrokiem, že „atentát na Reinharda Heydricha bylo správné rozhodnutí“, vyjádřily tři pětiny (60 %) respondentů, když 29 % s tím „rozhodně souhlasilo“ a dalších 31 % s tím „spíše souhlasilo“. Naopak nesouhlas vyjádřila pětina (20 %) dotázaných, v tom 14 % „spíše“ a 6 % „rozhodně“, a pětina zůstala nerozhodnutá.

Rozhodný souhlas s daným výrokiem častěji vyjadřovali muži, ženy častěji odpovídaly, že nevědí. Nesouhlas se ve zvýšené míře objevoval u dotázaných ve věku od 60 let výše. Patrně s věkem souvisí i mírný rozdíl z hlediska sebezřazení se na škále levice-pravice, když u respondentů hlásících se k levici se objevil zvýšený podíl nesouhlasu. Jinak souhlas s atentátem na Heydricha jako se správným rozhodnutím pozitivně koreluje s hodnocením Slovenského národního povstání a negativní korelaci vykazuje v souvislosti s hodnocením protektorátu, Slovenského štátu a podpisu Mnichovské dohody. V případě hodnocení osobností se mezi ním a souhlasem s atentátem na Heydricha objevuje pozitivní korelace v případě T. G. Masaryka, M. R. Štefánika, V. Šrobára, A. Švehly, A. Rašína, K. Kramáře,

J. Masaryka, F. Kriegla, J. Palacha, V. Havla a V. Klause. Naopak záporná korelace se objevila v případě hodnocení K. Henleina, K. H. Franka, V. Tukey, E. Moravce, K. Gottwalda, L. Svobody, G. Husáka a V. Biřáka. Za zaznamenání stojí, že v tomto případě se neobjevila žádná významná korelace v případě E. Beneše, který jako hlava londýnské exilové vlády atentát na Heydricha schvaloval.

Graf 12: Souhlas či nesouhlas s výrokem (%)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 3. – 15. 3. 2018, 1061 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Jak ukazují výsledky zachycené v grafu 12, poměrně jednoznačně česká veřejnost odmítla výrok, že „většina Čechů se za své jednání v období německé okupace musí stydět“. Souhlas s tím vyjádřila jen necelá pětina (18 %) dotázaných, v tom 4 % „rozhodně“ a 14 % „spíše“. Nesouhlas s daným výrokem pak vyjádřily téměř tři pětiny (59 %) respondentů, když 25 % s tím „rozhodně nesouhlasilo“ a 34 % „spíše nesouhlasilo“. Necelá čtvrtina (23 %) dotázaných pak uvedla, že neví.

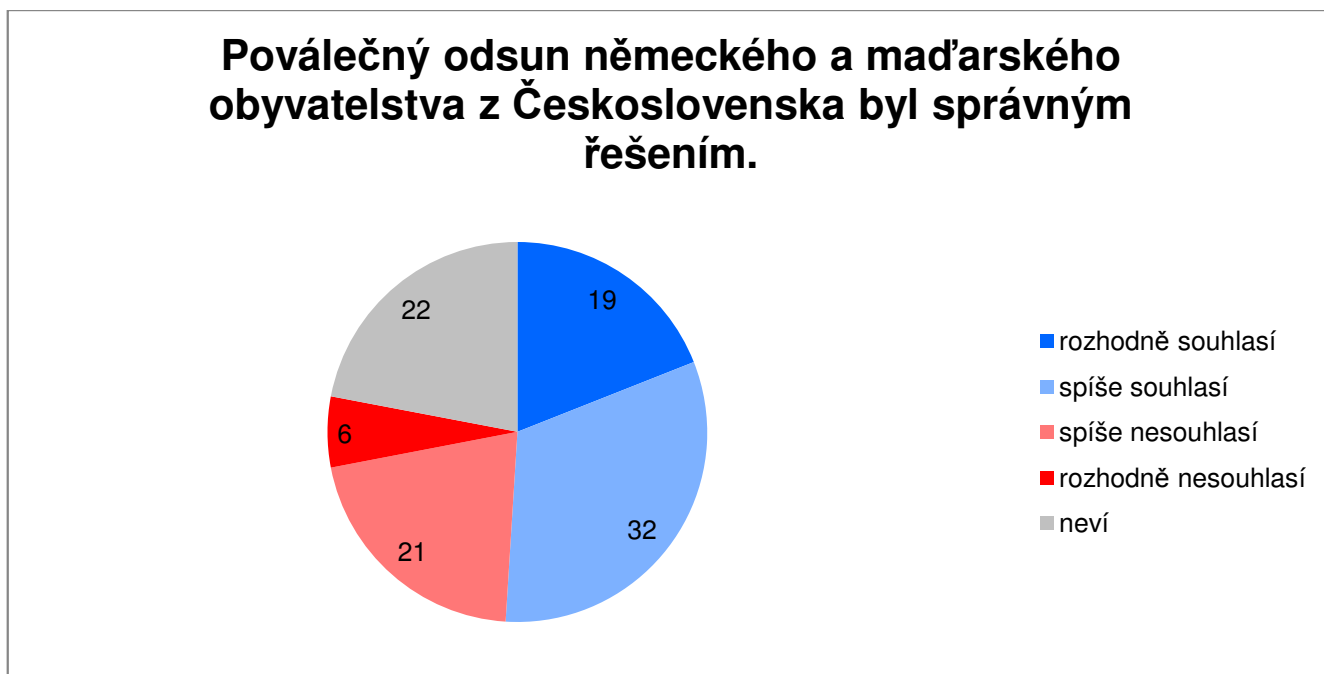
Rozdíly z hlediska sociodemografických znaků se opět týkaly pouze podílu nerozhodných odpovědí. Souhlas s daným výrokem mírně koreluje s hodnocením protektorátu, Slovenského štátu a podpisu Mnichovské dohody (míra souhlasu klesá s nárůstem negativního postoje k uvedeným skutečnostem). Postoj k danému výroku přitom nevykázal významnou korelaci s postojem k atentátu na Heydricha. V případě hodnocení osobností souhlas s daným výrokem vykazuje mírnou pozitivní korelaci u A. Hlinky, V. Šrobára, M. Hodži, K. Henleina, K. H. Franka, J. Tisa, A. Eliáše, J. Palacha a V. Havla.

Pokud jde o výrok, že „poválečný odsun německého a maďarského obyvatelstva z Československa byl správným řešením“, s ním (viz graf 13) souhlas vyjadřuje nejtěsnější nadpoloviční většina (51 %) občanů, když 19 % s ním „rozhodně souhlasí“ a dalších 32 % „spíše souhlasí“. Nesouhlas byl ovšem výrazně nižší, tvořil jen o málo více než čtvrtinu (27 %) odpovědí, v tom pouze 6 % „rozhodně“ a dalších 21 % „spíše“. Více než pětina (22 %) dotázaných zde nezaujala žádné konkrétní stanovisko.

Analýza ukázala, že souhlas s odsunem roste se zhoršujícím se hodnocením životní úrovně vlastní domácnosti respondenta. Rovněž vykazuje výrazný pokles souhlasu spolu s posunem od levice pravici na pravolevé škále politické orientace. Souhlas rovněž vykazuje zřetelnou zápornou korelaci s hodnocením protektorátu, Slovenského štátu a podpisu Mnichovské dohody (ti, kdo se k těmto skutečnostem staví negativně, častěji vyjadřují souhlas s odsunem). Souhlas s odsunem dále pozitivně koreluje se souhlasem s výrokem, že atentát na Heydricha byl správným rozhodnutím. Kromě toho souhlas s odsunem vykazuje mírnou negativní korelaci s hodnocením A. Hlinky,

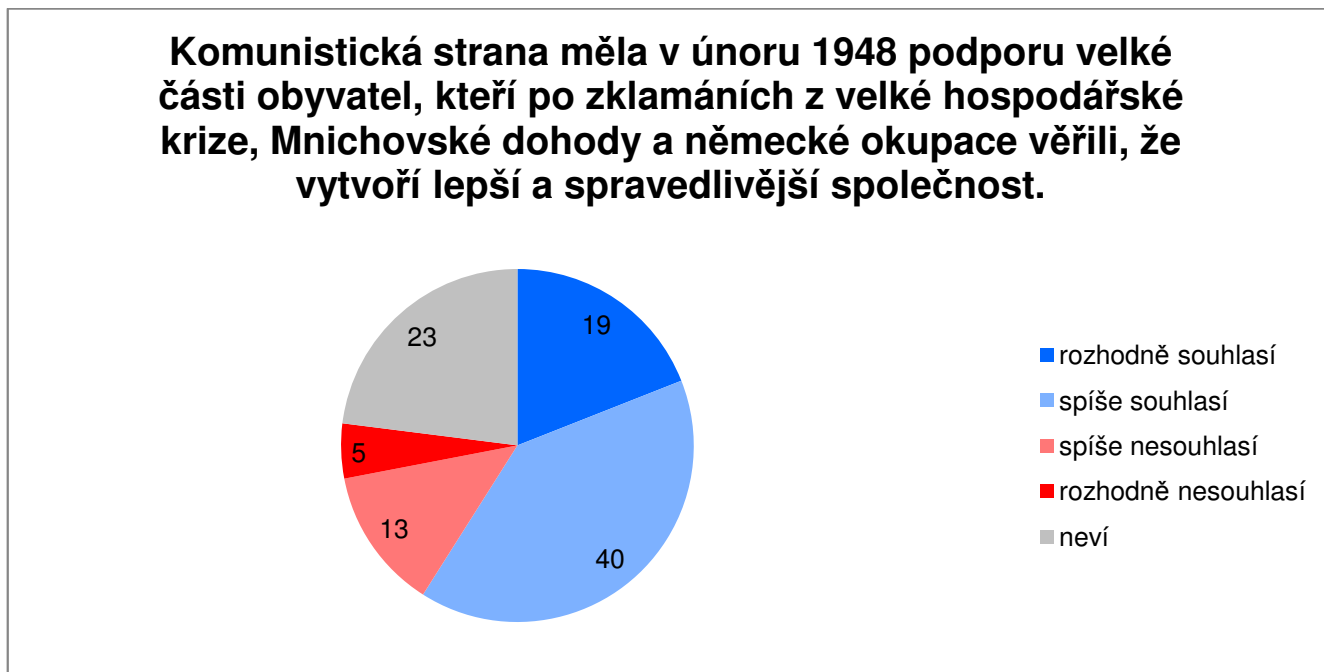
K. Henleina, K. H. Franka, E. Háchy a V. Havla. Mírnou pozitivní korelaci pak vykazuje ve vztahu k hodnocení A. Eliáše, L. Svobody, F. Kriegla a M. Zemana.

Graf 13: Souhlas či nesouhlas s výrokem (%)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 3. – 15. 3. 2018, 1061 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Graf 14: Souhlas či nesouhlas s výrokem (%)

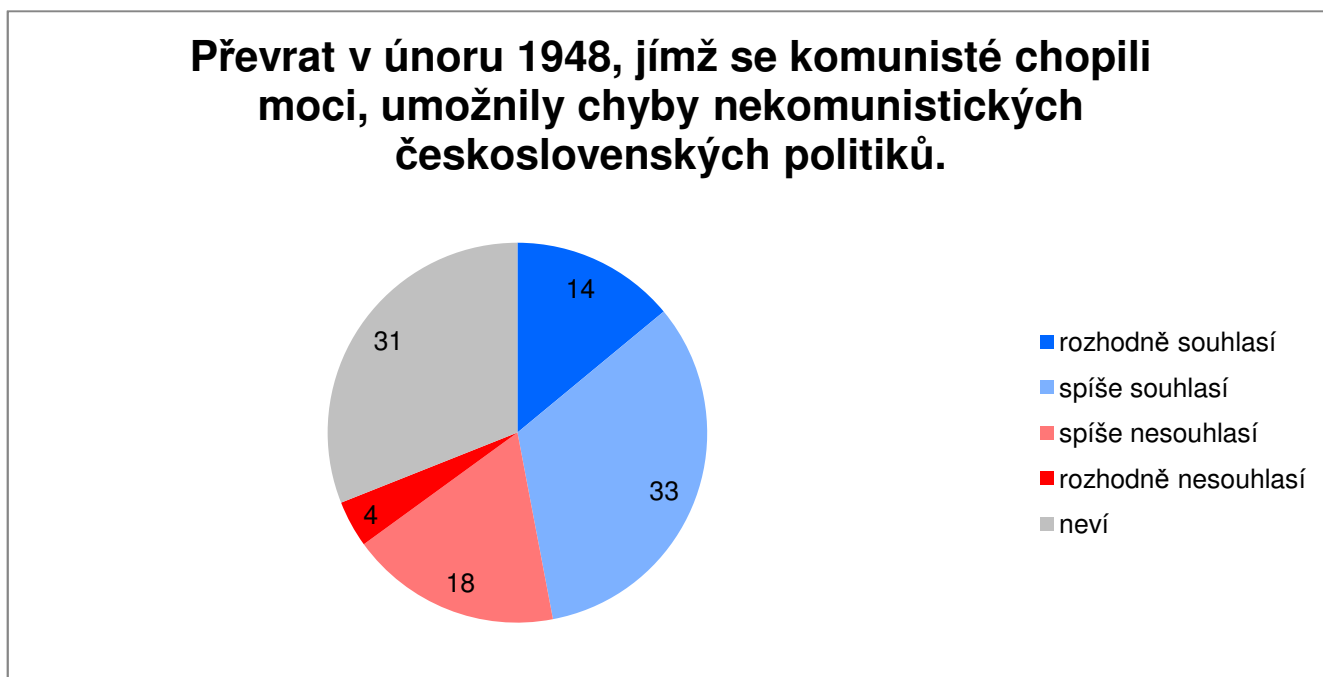

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 3. – 15. 3. 2018, 1061 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Další skupina výroků se týkala února 1948 a komunistického režimu, který byl únorovým převratem nastolen. Nejprve se dotázaní vyjadřovali k výroku, že „komunistická strana měla v únoru 1948 podporu velké části obyvatel, kteří po zklamání z velké hospodářské krize, Mnichovské dohody a německé okupace věřili, že vytvoří lepší a spravedlivější společnost“. Výsledky zachycené v grafu 14 přitom ukazují, že česká veřejnost se poměrně velkou většinou kloní k názoru, že v únoru 1948 se komunistická strana opírala o podporu velké části společnosti zklamané svými nedávnými historickými zkušenostmi a hledající v komunistech alternativu pro lepší budoucnost, když souhlas s daným výrokem uvedla prakticky třípětinová většina (59 %) dotázaných, mezi kterými 19 % řeklo, že „rozhodně souhlasí“, dalších 40 % pak „spíše souhlasilo“. Opačné mínění v podobě nesouhlasu s daným výrokem vyjádřila jen necelá pětina (18 %) respondentů. Bezmála čtvrtina (23 %) dotázaných zůstala nerozhodnutá.

Podrobnější analýza kromě již tradičních rozdílů v podílu nerozhodných odpovědí tentokrát ukázala statisticky významný nárůst souhlasu s daným výrokem při zvyšujícím se věku. Souhlas s daným výrokem rovněž vykazuje významnou korelaci se sebezařazením se na škále politické orientace levice-pravice, když silněji se k tomuto výroku přiklání ti, kdo sami sebe řadí na leviči. Celkem očekávatelně souhlas s uvedeným výrokem vykazuje pozitivní korelaci s hodnocením února 1948, jakož i s hodnocením následujících období spojených s existencí komunistického režimu, včetně hodnocení Pražského jara, a naopak negativní korelaci s hodnocením Sametové revoluce a rovněž vzniku a činnosti Charty 77. S obsazením Československa vojsky Varšavské smlouvy v srpnu 1968 pak souhlas s daným výrokem významně nekoreluje. U hodnocení historických osobností pak lze zaznamenat pozitivní korelaci souhlasu s daným výrokem v případě M. R. Štefánika, K. Gottwalda, L. Svobody, A. Dubčeka, F. Kriegla, G. Husáka a M. Zemana. Opačnou orientaci pak měla korelace souhlasu s daným výrokem u hodnocení A. Hlinky, K. Henleina, K. H. Franka, E. Háchy, V. Tuky, A. Macha, E. Moravce, V. Havla a V. Klause.

Graf 15: Souhlas či nesouhlas s výrokem (%)

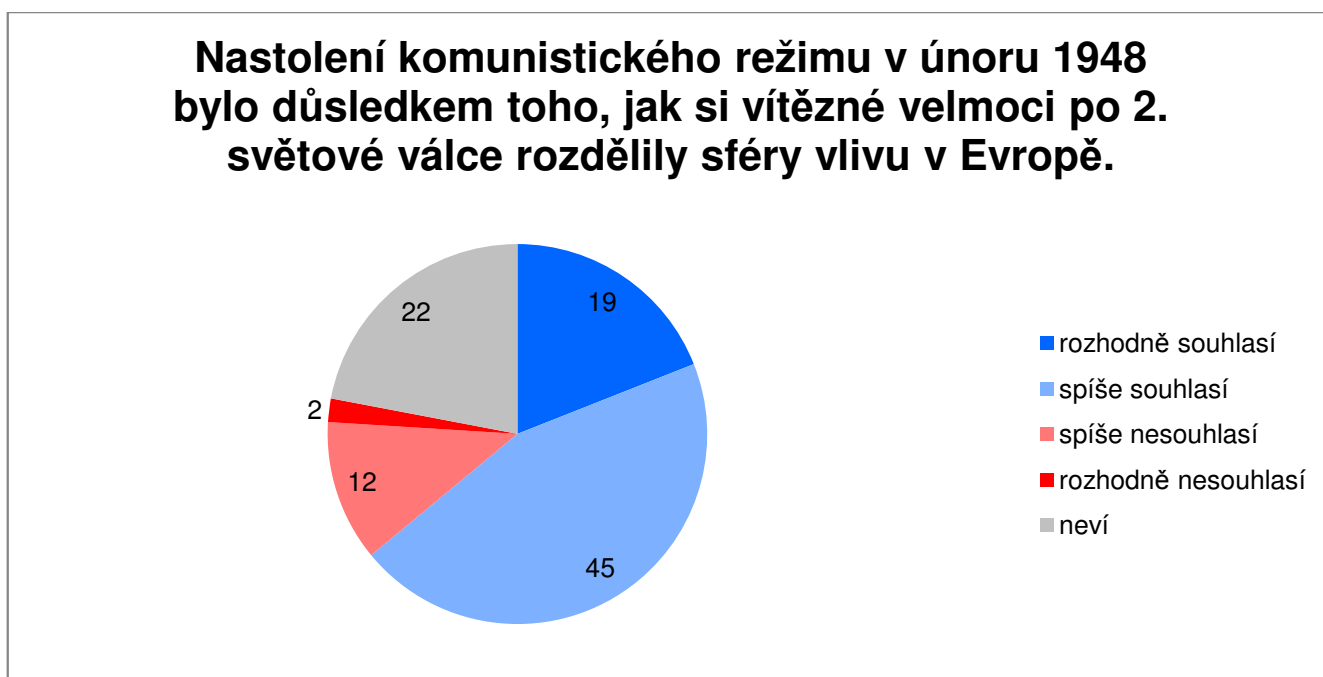
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 3. – 15. 3. 2018, 1061 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Poměrně zřetelně převládá souhlas nad nesouhlasem také v případě tvrzení, že „převrat v únoru 1948, jímž se komunisté chopili moci, umožnily chyby nekomunistických československých politiků“. Jak ukazuje graf 15, k tomuto výroku se souhlasně přiklonila téměř polovina (47 %) občanů, když 14 % s tím „rozhodně souhlasilo“ a dalších 33 % „spíše souhlasilo“. Opačný názor vyjádřila o málo více než pětina (22 %) oslovených, v tom 18 % „spíše“ a 4 % „rozhodně“. Podíl nerozhodnutých v tomto případě tvořil necelou třetinu (31 %).

V případě daného výroku se sociodemografické charakteristiky znovu promítly pouze do výrazných rozdílů v podílech nerozhodných odpovědí. Jinak souhlas s výrokem, že „převrat v únoru 1948, jímž se komunisté chopili moci, umožnily

chyby nekomunistických československých politiků“, vykázal mírnou negativní korelaci s hodnocením února 1948, 50. let a srpnové invaze do Československa, opačně orientovanou korelaci jsme zaznamenali v souvislosti s hodnocením Pražského jara a zejména se souhlasem v případě výroku, že „komunistická strana měla v únoru 1948 podporu velké části obyvatel, kteří po zklamáních z velké hospodářské krize, Mnichovské dohody a německé okupace věřili, že vytvoří lepší a spravedlivější společnost“. Pokud jde o zkoumané historické osobnosti, souhlas s daným výrokiem o chybách nekomunistických politiků pozitivně koreluje s hodnocením T. G. Masaryka, M. R. Štefánika, K. Kramáře, A. Eliáše, L. Svobody, A. Dubčeka, F. Kriegla, J. Smrkovského a J. Palacha. Naopak negativní korelaci souhlas s daným výrokiem vykazuje ve vztahu k hodnocení A. Hlinky, K. Henleina, K. H. Franka, E. Háchy, J. Tisa, K. Gottwalda, A. Zápotockého a V. Biřáka.

Graf 16: Souhlas či nesouhlas s výrokiem (%)

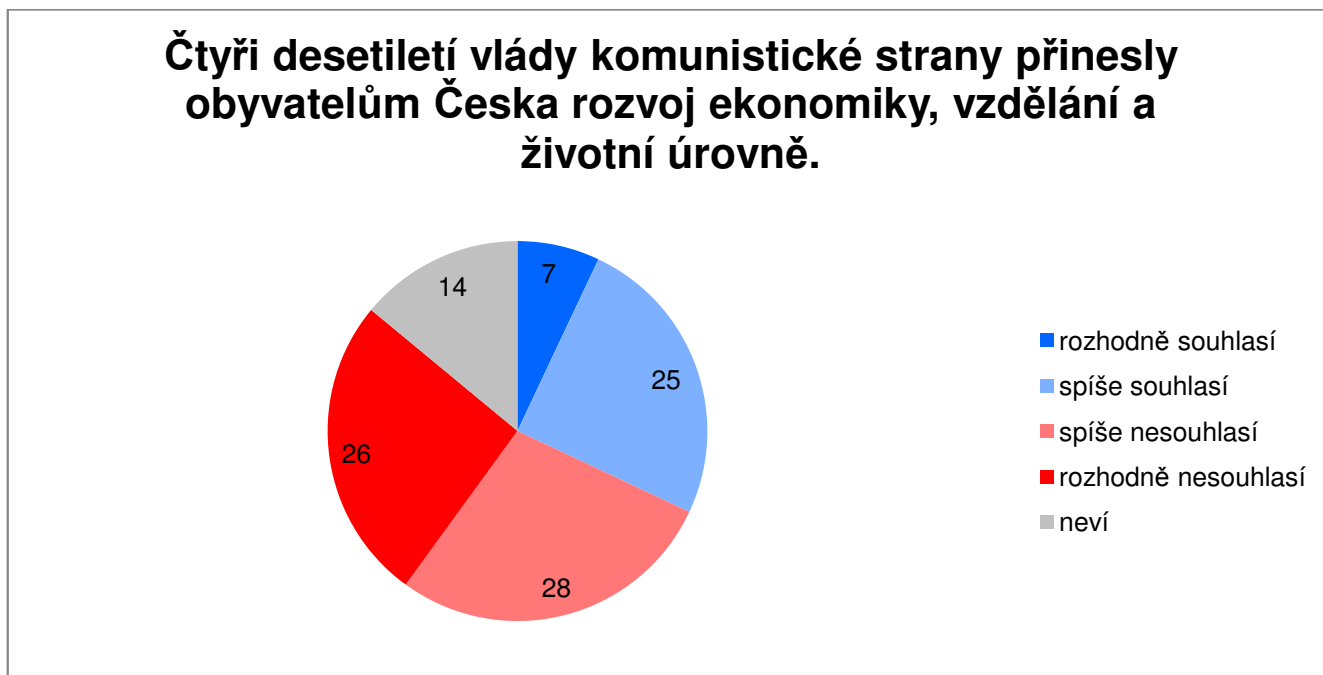

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 3. – 15. 3. 2018, 1061 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Dost jednoznačně se pak česká veřejnost kloní k názoru, že „nastolení komunistického režimu v únoru 1948 bylo důsledkem toho, jak si vítězné velmoci po 2. světové válce rozdělily sféry vlivu v Evropě“. Souhlas s tímto výrokiem vyjádřily bezmála dvě třetiny (64 %) občanů, když 19 % s daným výrokiem „rozhodně souhlasilo“ a dalších 45 % „spíše souhlasilo“. Opačný názor vyjádřila jen sedmina (14 %) respondentů, když 12 % s výrokiem „spíše nesouhlasilo“ a 2 % s ním „rozhodně nesouhlasila“. Podíl nerozhodnutých v daném případě jen mírně překročil úroveň jedné pětiny (22 %).

Podrobnější analýza ukázala, že s daným výrokiem, že „nastolení komunistického režimu v únoru 1948 bylo důsledkem toho, jak si vítězné velmoci po 2. světové válce rozdělily sféry vlivu v Evropě“, častěji souhlasí muži, zatímco ženy se častěji uchylují k odpovědi „nevím“. Kromě tradičních rozdílů v podílech odpovědi „nevím“ z hlediska vzdělání a věku se objevuje významně vyšší podíl rozhodného souhlasu ve věkové kohortě od 60 let výše. Souhlas s daným výrokiem dále vykazuje mírnou negativní korelaci ve vztahu k hodnocení února 1948, 50. let a srpnové invaze armád Varšavské smlouvy do Československa, pozitivní korelaci pak vykazuje ve vztahu k hodnocení Pražského jara a souhlasu s výroky, že „komunistická strana měla v únoru 1948 podporu velké části obyvatel, kteří po zklamáních z velké hospodářské krize, Mnichovské dohody a německé okupace věřili, že vytvoří lepší a spravedlivější společnost“, nebo že „převrat v únoru 1948, jímž se komunisté chopili moci, umožnily chyby nekomunistických československých politiků“. Pokud jde o hodnocení historických politických osobností, souhlas s daným výrokiem vykazuje pozitivní korelaci s hodnocením T. G. Masaryka, M. R. Štefánika, E. Beneše, K. Kramáře, J. Masaryka, L. Svobody, A. Dubčeka, F. Kriegla, J. Smrkovského, J. Palacha a M. Zemana, negativní korelaci pak má souhlas s daným výrokiem ve vztahu k hodnocení A. Hlinky, K. Henleina, K. H. Franka, E. Háchy, J. Tisa, V. Tuky, A. Macha, E. Moravce, K. Gottwalda, A. Zápotockého a V. Biřáka.

Graf 17: Souhlas či nesouhlas s výrokem (%)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 3. – 15. 3. 2018, 1061 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

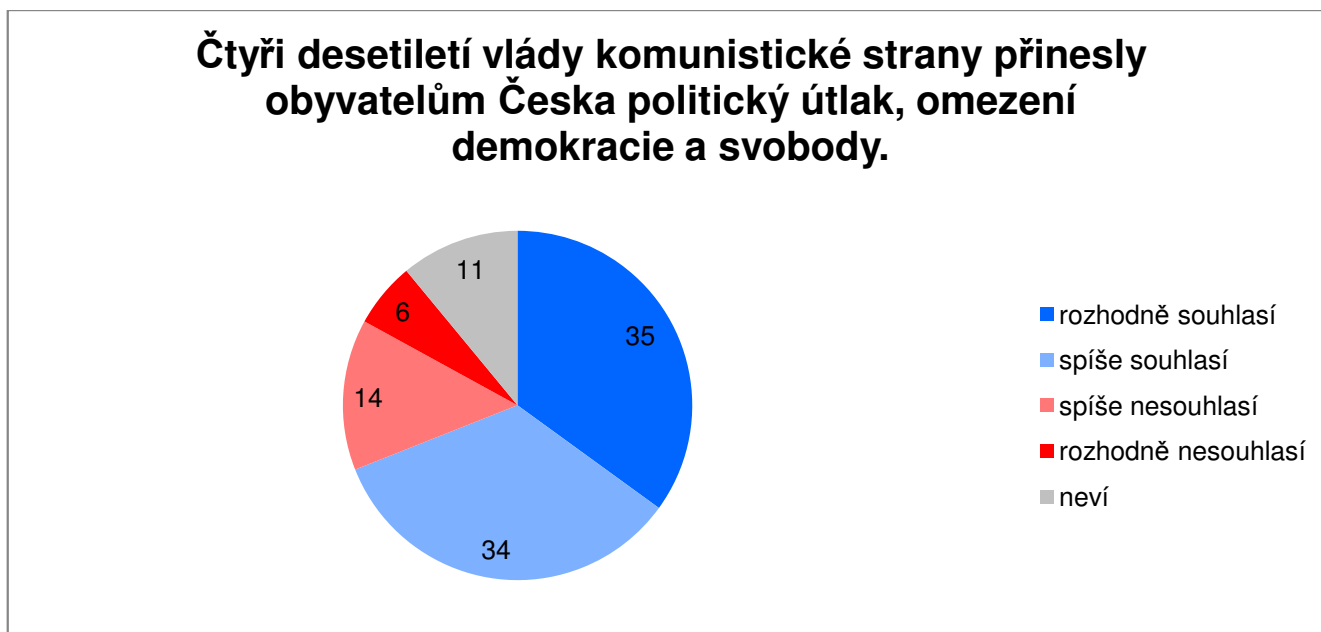
V případě výroku, že „čtyři desetiletí vlády komunistické strany přinesly obyvatelům Česka rozvoj ekonomiky, vzdělání a životní úroveň“, se souhlas ukázal být zřetelně menšinovým. Jak ukazují výsledky zachycené v grafu 17, souhlas s daným výrokem o pozitivním přínosu čtyřicetileté vlády komunistické strany v ekonomické a sociální oblasti vyjádřila necelá třetina (32 %) respondentů, v tom 7 % „rozhodně“ a 25 % „spíše“. Naopak nesouhlas vyjádřila mírná nadpoloviční většina (54 %) dotázaných, když 26 % s výrokem „rozhodně nesouhlasilo“ a dalších 28 % s ním „spíše nesouhlasilo“. Jeden ze sedmi (14 %) respondentů se pak k danému výroku nevyjádřil.

Na rozdíl od většiny předchozích výroků se v tomto případě souhlas či nesouhlas s ním velmi zřetelně diferencoval podle sociodemografických charakteristik. Souhlas s výrokem zřetelně narůstá se zvyšujícím se věkem a naopak klesá s rostoucím stupněm nejvyššího dokončeného vzdělání. Velmi výrazně se zde projevuje politická orientace. Mezi těmi, kdo sami sebe řadí do levé části politického spektra, souhlas s daným výrokem převažuje nad nesouhlasem, mezi těmi, kdo se naopak hlásí k pravici, dominuje nesouhlas a u vyhraněně pravicových respondentů je to nesouhlas rozhodný. Souhlas s daným výrokem velmi silně pozitivně koreluje s hodnocením února 1948 i s hodnocením 50. let, 60. let, 70. a 80. let a také s hodnocením invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa v srpnu 1968, naopak silnou negativní korelaci souhlas s daným výrokem vykazuje s hodnocením Sametové revoluce, vzniku a činnosti Charty 77 a v menší míře i Pražského jara 1968. Zřetelnou pozitivní korelaci souhlas s výrokem o ekonomických a sociálních přínosech komunistického režimu pak vykazuje spolu se souhlasem s výrokem, že „komunistická strana měla v únoru 1948 podporu velké části obyvatel, kteří po zklamání z velké hospodářské krize, Mnichovské dohody a německé okupace věřili, že vytvoří lepší a spravedlivější společnost“. V případě hodnocení jednotlivých osobností pak souhlas s uvedeným výrokem, že „čtyři desetiletí vlády komunistické strany přinesly obyvatelům Česka rozvoj ekonomiky, vzdělání a životní úroveň“, vykazuje negativní korelaci u T. G. Masaryka, M. R. Štefánika, A. Rašína, K. Kramáře, J. Masaryka, J. Palacha, V. Havla či V. Klause. Naopak silnou pozitivní korelaci souhlas s tvrzením o ekonomických a sociálních přínosech komunistického režimu vykázal v případě K. Gottwalda, A. Zápotockého, A. Novotného, L. Svobody, G. Husáka, V. Biřáka a M. Zemana.

Naopak výrok týkající se negativních dopadů komunistického režimu v oblasti politických a občanských práv a svobod česká veřejnost ve velké většině odsouhlasila. Konkrétně s daným výrokem, že „čtyři desetiletí vlády komunistické strany přinesly obyvatelům Česka politický útlak, omezení demokracie a svobody“, vyjádřily souhlas více než dvě třetiny (69 %) dotázaných, v tom 35 % „rozhodně“ a dalších 34 % „spíše“. Nesouhlas s daným výrokem vyjádřila

pětina (20 %) respondentů, v tom 6 % „rozhodně“ a 14 % „spíše“. Podíl nerozhodnutých pouze nepatrně překročil úroveň jedné desetiny (11 %).

Graf 18: Souhlas či nesouhlas s výrokem (%)

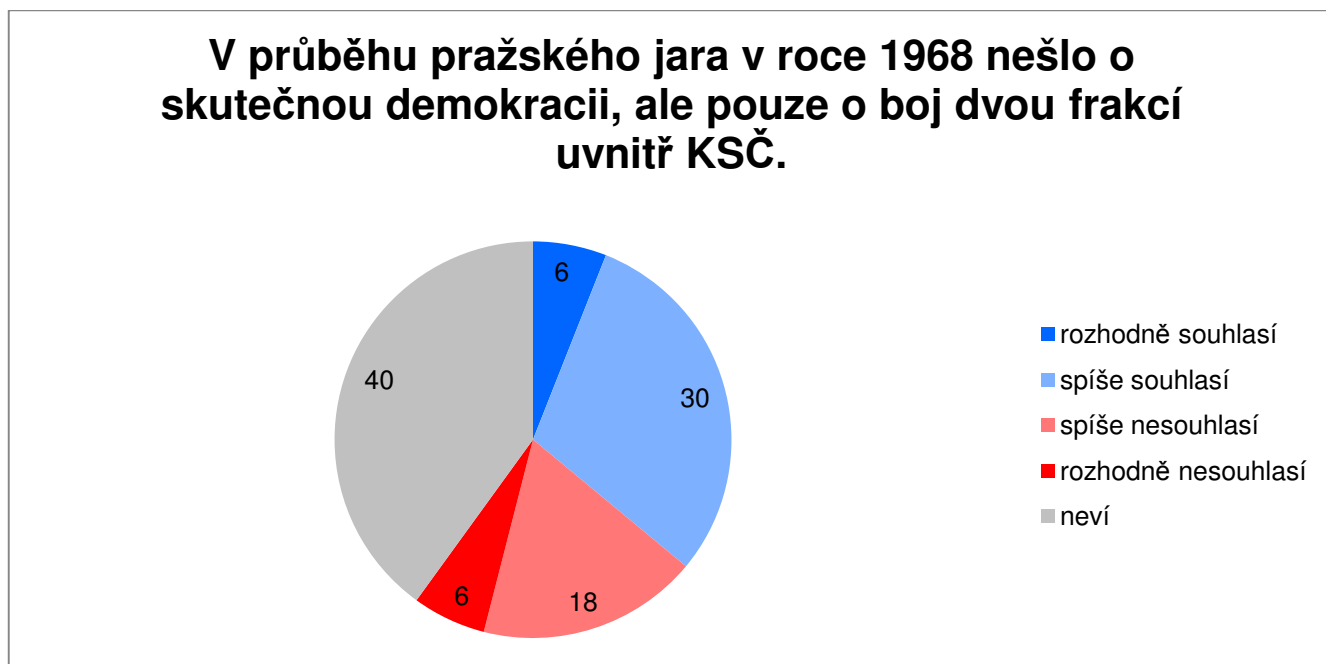
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 3. – 15. 3. 2018, 1061 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Sociodemografické diference v souvislosti s daným výrokem, že „čtyři desetiletí vlády komunistické strany přinesly obyvatelům Česka politický útlak, omezení demokracie a svobody“, jsou z velké části zrcadlově překlopeným obrazem diferencí předchozího výroku, s nímž ostatně daný výrok vykazuje velice silnou negativní korelaci. V daném případě souhlas klesá a nesouhlas narůstá se zvyšujícím se věkem, zatímco opačnou tendenci má v případě zvyšující se úrovně nejvyššího dokončeného vzdělání. Souhlas s daným výrokem narůstá a nesouhlas klesá také spolu se subjektivním hodnocením životní úrovně vlastní domácnosti. Podle politické orientace pak souhlas posiluje a nesouhlas oslabuje spolu s posunem po pravolevé škále od levice k pravici. Souhlas s daným výrokem kromě již uvedeného je velmi silně negativně korelován s hodnocením února 1948, 50. let, 60. let, srpnové invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa i hodnocením 70. a 80. let, naopak pozitivní korelaci souhlas s daným výrokem vykazuje u hodnocení Sametové revoluce, vzniku a činnosti Charty 77 a Pražského jara. Pozitivně korelován je souhlas s daným výrokem i se souhlasem s výroky, že „převrat v únoru 1948, jímž se komunisté chopili moci, umožnily chyby nekomunistických československých politiků“ a že „nastolení komunistického režimu v únoru 1948 bylo důsledkem toho, jak si vítězné velmoci po 2. světové válce rozdělily sféry vlivu v Evropě“. Silnou negativní korelaci pak souhlas s uvedeným výrokem, že „čtyři desetiletí vlády komunistické strany přinesly obyvatelům Česka politický útlak, omezení demokracie a svobody“, vykazuje ve vztahu k hodnocení K. Gottwalda, A. Zápotockého, A. Novotného, L. Svobody, G. Husáka, V. Biřáka a M. Zemana, slabší negativní korelaci má pak ještě ve vztahu k hodnocení K. Henleina, K. H. Franka, J. Tisa, V. Tuky, A. Macha a E. Moravce. S hodnocením T. G. Masaryka, M. R. Štefánika, A. Švehly, A. Rašína, K. Kramáře, A. Eliáše, J. Masaryka, J. Palacha, V. Havla a V. Klause naopak souhlas s daným výrokem koreluje pozitivně.

K prvnímu z výroků věnovaných období roku 1968, že „v průběhu pražského jara v roce 1968 nešlo o skutečnou demokracii, ale pouze o boj dvou frakcí uvnitř KSČ“, se česká veřejnost v šetření stavěla poněkud rozpačitě. Jak ukazují výsledky v grafu 19, o málo více než třetina (36 %) respondentů s výrokem vyjádřila souhlas, ale jen 6 % s ním souhlasilo „rozhodně“ a 30 % se přiklonilo k variantě „spíše souhlasí“. Nesouhlas pak explicitně vyjádřila bezmála čtvrtina (24 %) dotázaných, v tom 6 % „rozhodně“ a 18 % „spíše“. Celé dvě pětiny (40 %), což představuje největší část, se k danému výroku neuměly vyjádřit.

Nesouhlas s daným výrokem častěji uváděli muži, naproti tomu ženy více inklinovaly k odpovědi „nevím“. Jinak se ovšem sociodemografické charakteristiky významně projevovaly jen v podílu nerozhodných odpovědí. Ani s hodnocením různých událostí a období či osobností souhlas a nesouhlas s daným výrokem nevykazoval vesměs významné korelace. Pouze v případě hodnocení A. Dubčeka se objevila mírná negativní korelace s postoji k danému výroku, respektive zvýšený nesouhlas s výrokiem u těch, kdo A. Dubčeka vnímají kladně, a relativně vyšší souhlas mezi těmi, kdo jej hodnotí záporně.

Graf 19: Souhlas či nesouhlas s výrokiem (%)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 3. – 15. 3. 2018, 1061 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Graf 20: Souhlas či nesouhlas s výrokiem (%)

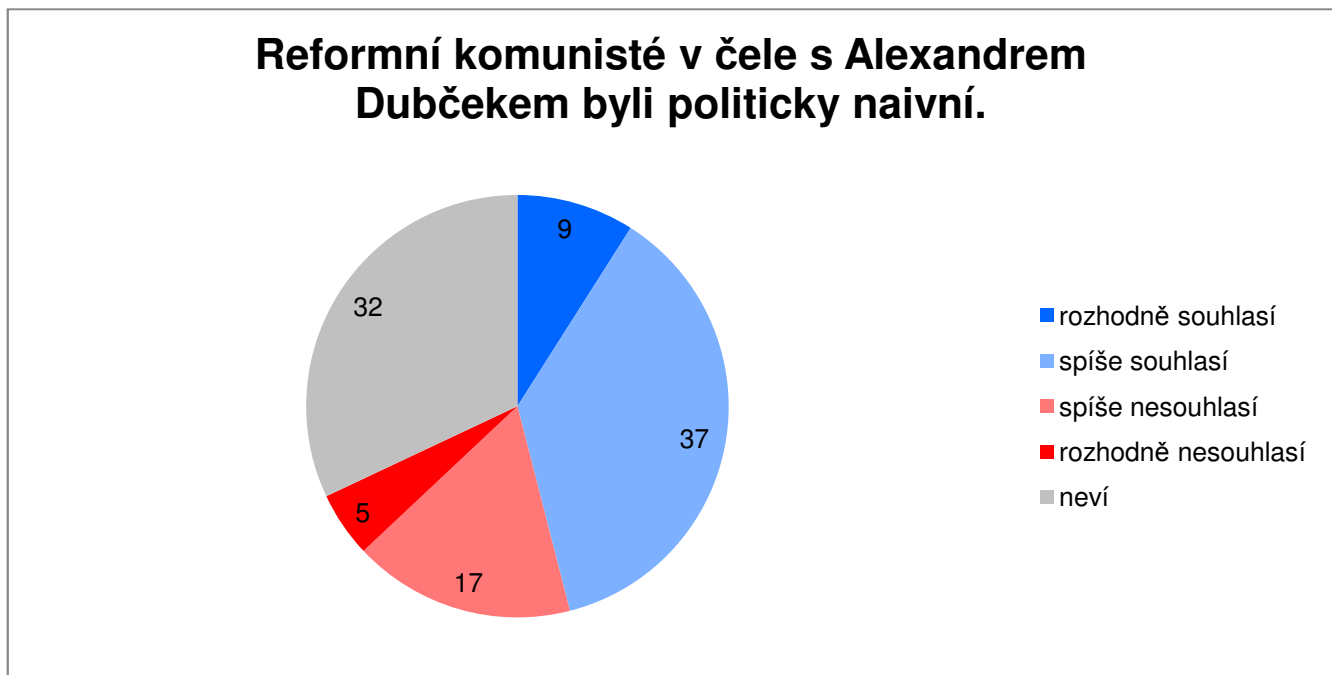

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 3. – 15. 3. 2018, 1061 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

U druhého výroku, že „Pražské jaro bylo pokusem o obnovu demokracie v socialistickém Československu“, který je do jisté míry antitezí výroku prvního, že „v průběhu pražského jara v roce 1968 nešlo o skutečnou demokracii, ale pouze o boj dvou frakcí uvnitř KSČ“, se naopak česká veřejnost poměrně výrazně přiklonila na stranu souhlasu. Jak ukazují výsledky zachycené v grafu 20, více než třipětinová většina (63 %) dotázaných vyjádřila s tím, že „Pražské jaro bylo pokusem o obnovu demokracie v socialistickém Československu“, souhlas, když 16 % s tím „rozhodně souhlasilo“ a dalších 47 % s tím „spíše souhlasilo“. Nesouhlas s daným výrokiem pak vyjádřilo jen 15 % dotázaných, 22 % zůstalo nerozhodnutých.

Kromě obvyklých rozdílů v podílu nerozhodných odpovědí se v tomto případě projevila mírná korelace postoje k danému výroku s věkem, když nesouhlas s danou tezí měl tendenci stoupat a byl vyšší zejména v kategorii nad 60 let. Z hlediska sebeznačení se na pravolevé škále politické orientace se souhlas s daným výrokiem jeví jako silnější mezi těmi, kdo se jednoznačně řadí na pravici. Kromě toho souhlas s daným výrokiem vykazuje pozitivní korelaci s hodnocením Pražského jara, s hodnocením Sametové revoluce, s hodnocením vzniku a činnosti Charty 77 a se souhlasem s výrokiem, že „komunistická strana měla v únoru 1948 podporu velké části obyvatel, kteří po zklamání z velké hospodářské krize, Mnichovské dohody a německé okupace věřili, že vytvoří lepší a spravedlivější společnost“. Naopak významnou negativní korelaci postoj k danému výroku vykazuje ve vztahu k hodnocení února 1948, k hodnocení 50. let, k hodnocení srpnové invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa a k hodnocení 70. a 80. let. V případě hodnocení osobností se pak pozitivní korelace s postojem k danému výroku objevuje u T. G. Masaryka, M. R. Štefánika, E. Beneše, K. Kramáře, J. Masaryka, A. Dubčka, F. Kriegla, J. Smrkovského, J. Palacha a V. Havla. Naopak negativní korelaci šetření ukázalo ve vztahu ke K. Henleinovi, K. H. Frankovi, K. Gottwaldovi, A. Zápotockému, G. Husákovi a V. Biřákovu.

Graf 21: Souhlas či nesouhlas s výrokiem (%)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 3. – 15. 3. 2018, 1061 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

S výrokiem, že „reformní komunisté v čele s Alexandrem Dubčkem byli politicky naivní“, souhlasila necelá polovina (47 %) dotázaných, když 9 % s tím „rozhodně souhlasilo“ a 37 % „spíše souhlasilo“. Opačné mínění vyjádřila o málo více než pětina (22 %) respondentů, v tom 5 % „rozhodně“ a 17 % „spíše“. Téměř třetina (32 %) oslovených se k výroku nedokázala vyjádřit a zvolila odpověď „nevím“.

Z hlediska sociodemografického členění se významné rozdíly opět odvíjely zejména od rozdílů v podílech nerozhodných odpovědí. Kromě nich se však objevila i mírná korelace souhlasu s daným výrokiem ve vztahu k nejvyššímu stupni dokončeného vzdělání. S jeho růstem zesiloval souhlas s tezí o politické naivitě reformních

komunistů pod Dubčkovým vedením. Jinak postoj k danému výroku vykazuje mírnou negativní korelaci ve vztahu k hodnocení února 1948, k hodnocení 50. let a k hodnocení srpnové invaze do Československa. Naopak pozitivně koreluje se souhlasem s výrokiem, že „komunistická strana měla v únoru 1948 podporu velké části obyvatel, kteří po zklamání z velké hospodářské krize, Mnichovské dohody a německé okupace věřili, že vytvoří lepší a spravedlivější společnost“ a s výrokiem, že „v průběhu pražského jara v roce 1968 nešlo o skutečnou demokracii, ale pouze o boj dvou frakcí uvnitř KSČ“. Z hlediska hodnocení osobností se zde objevuje negativní korelace s hodnocením A. Hlinky, M. Hodži, K. Henleina, K. H. Franka, J. Tisa, E. Moravce, K. Gottwalda, A. Zápotockého a V. Biřáka, na druhé straně pozitivní korelaci vykazuje hodnocení K. Kramáře, A. Eliáše a F. Kriegla.

Graf 21: Souhlas či nesouhlas s výrokiem (%)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 3. – 15. 3. 2018, 1061 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

S výrokiem, že „představitelé Československa, kteří byli po obsazení naší země vojsky Varšavské smlouvy unesení do Moskvy, konali správně, když podepsali tzv. moskevský protokol, aby zabránili krveprolití“, souhlasí jen přibližně čtvrtina (26 %) občanů, když 4 % s tím souhlasí „rozhodně“ a 22 % „spíše“, na druhé straně však pouze třetina (33 %) s tím nesouhlasí, v tom 12 % „rozhodně“ a 21 % „spíše“. Zbýlé více než dvě pětiny (41 %) dotázaných se v tomto ohledu nedokázaly rozhodnout.

Podrobnější analýza ukazuje, že nesouhlas s daným výrokiem o správnosti rozhodnutí podepsat tzv. moskevský protokol, aby nedošlo ke krveprolití, je častější u mužů, ženy častěji uváděly, že nevědí. S věkem pak narůstá podíl souhlasu s daným výrokiem. Podle politické orientace nesouhlas s podpisem je silnější u těch, kdo se řadí na pravici. Postoj k danému výroku vykazuje pozitivní korelaci s hodnocením února 1948, hodnocením 50. i 60 let, hodnocením samotné intervence i hodnocením 70. a 80. let, a dále se souhlasem s výrokiem, že „komunistická strana měla v únoru 1948 podporu velké části obyvatel, kteří po zklamání z velké hospodářské krize, Mnichovské dohody a německé okupace věřili, že vytvoří lepší a spravedlivější společnost“. Opačně orientovanou korelaci pak vykazuje ve vztahu k hodnocení Pražského jara, Sametové revoluce a vzniku a činnosti Charty 77. V případě hodnocení osobností se zde objevuje negativní korelace ve vztahu k hodnocení J. Palacha a V. Havla, pozitivní korelace je u hodnocení A. Hlinky, V. Šrobára, M. Hodži, J. Tisa, A. Macha, E. Moravce, K. Gottwalda, A. Zápotockého, A. Novotného, L. Svobody, G. Husáka, V. Biřáka a M. Zemana.

V případě výroku, že „představitelé Československa, kteří byli po obsazení naší země vojsky Varšavské smlouvy unesení do Moskvy, neměli podlehnout tlaku sovětského vedení a podepsat tzv. moskevský protokol“, který je opět určitou antitezí předchozího výroku, že „představitelé Československa, kteří byli po obsazení naší země vojsky Varšavské smlouvy unesení do Moskvy, konali správně, když podepsali tzv. moskevský protokol, aby zabránili krveprolití“, jsme tentokrát na rozdíl od první dvojice výroků dostali téměř zrcadlově přesný odraz výsledku u předchozího výroku. Souhlas s danou antitezí vyslovila o málo více než třetina (35 %) oslovených, nesouhlas vyjádřila necelá čtvrtina (23 %) a více než dvě pětiny (42 %) odpověděly, že nevědí.

Graf 22: Souhlas či nesouhlas s výrokem (%)

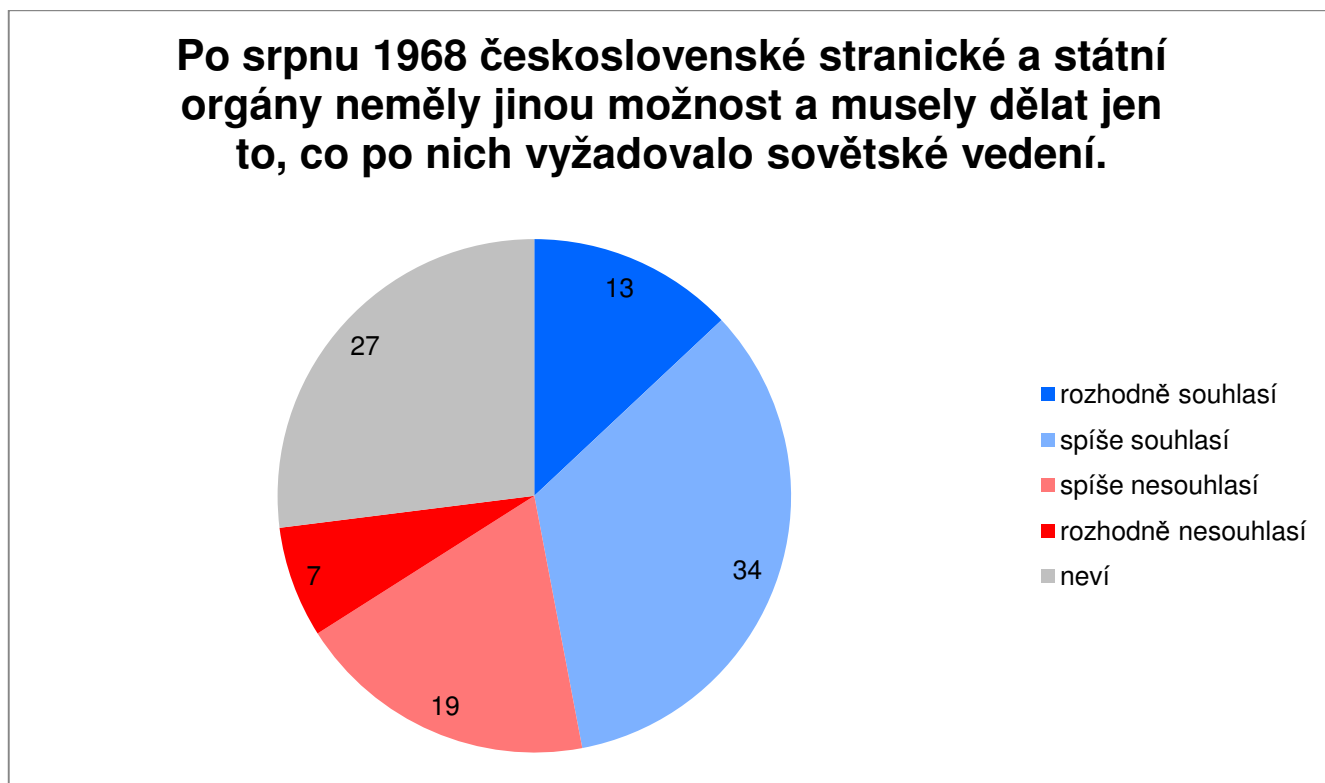
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 3. – 15. 3. 2018, 1061 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Jak pak ostatně vyplynulo z podrobnější analýzy, postoje k oběma výroky byly navzájem silně provázané a i u druhého výroku se částečně objevily analogické diference, jako v prvním případě, i když pochopitelně s opačným znaménkem. U mužů se ve zvýšené míře objevoval souhlas s daným výroky, zatímco ženy ve zvýšené míře odpovídaly, že nevědí. Souhlas s výroky zesiluje s posunem po škále politické organizace od levice k pravici. Kromě velmi silné negativní korelace s postojem k předchozímu výroky souhlas s daným výroky vykazuje výraznou negativní korelaci s hodnocením února 1948, hodnocením 50. i 60 let, hodnocením samotné intervence i hodnocením 70. a 80. let. Pozitivní korelaci pak vykazuje ve vztahu k hodnocení Pražského jara, Sametové revoluce a vzniku a činnosti Charty 77, a dále k souhlasu s výroky, že „reformní komunisté v čele s Alexandrem Dubčekem byli politicky naivní“ a že „Pražské jaro bylo pokusem o obnovu demokracie v socialistickém Československu“. V případě hodnocení osobností se zde objevuje pozitivní korelace ve vztahu k hodnocení T. G. Masaryka, M. R. Štefánika, A. Švehly, A. Rašína, K. Kramáře, A. Eliáše, J. Masaryka, F. Kriegla, J. Palacha a V. Havla, negativní korelace je u hodnocení K. Gottwalda, A. Zápotockého, A. Novotného, L. Svobody, G. Husáka, V. Biřáka a M. Zemana.

V postoji k výroky, že „po srpnu 1968 československé stranické a státní orgány neměly jinou možnost a musely dělat jen to, co po nich vyžadovalo sovětské vedení“, se česká veřejnost spíše přiklání k názoru, že to tak bylo. Jak ukazuje graf 23, souhlas s daným výroky vyjádřila téměř polovina (47 %) respondentů, v tom 13 % „rozhodně“ a 34 %

„spíše“. Nesouhlas s daným výrokiem pak vyjádřila asi čtvrtina (26 %) dotázaných, když 7 % s tím „rozhodně nesouhlasilo“ a 19 % „spíše nesouhlasilo“. O málo více než čtvrtina (27 %) oslovených uvedla, že neví.

Graf 23: Souhlas či nesouhlas s výrokiem (%)

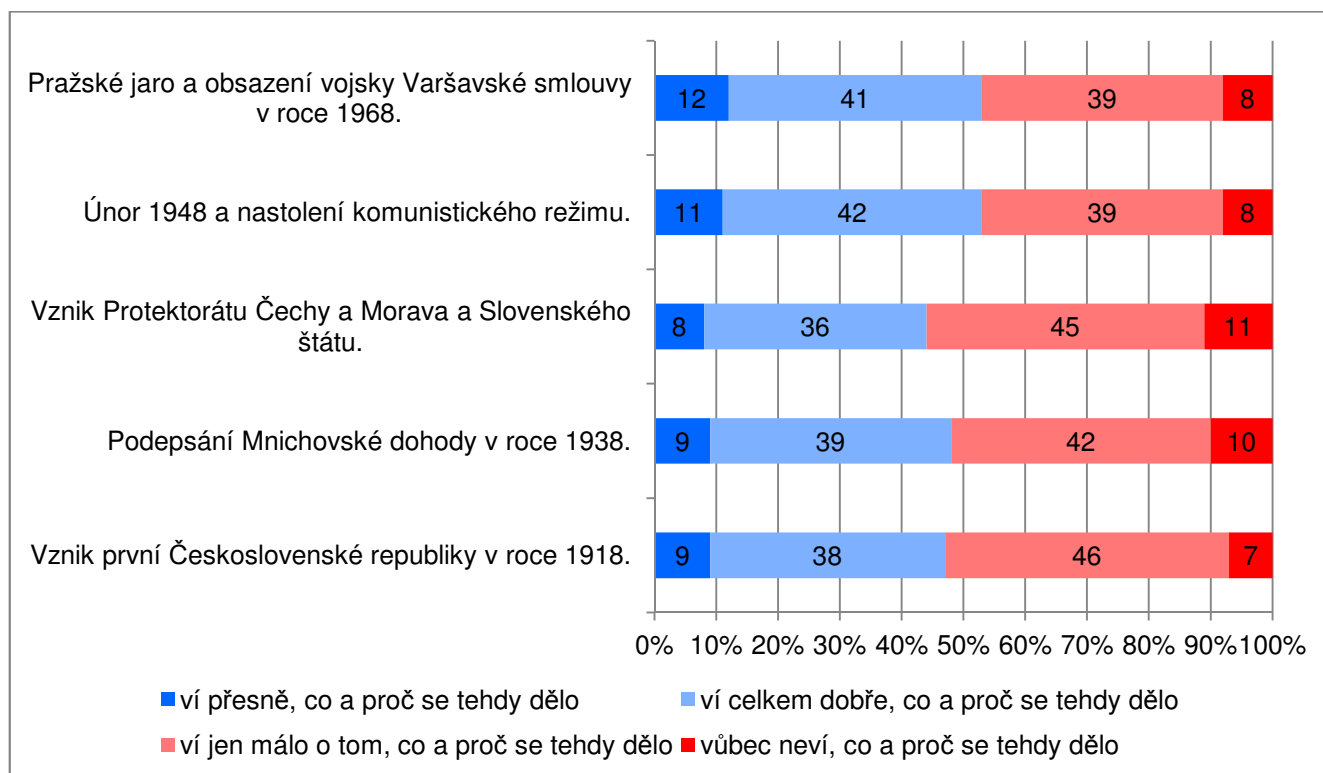
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 3. – 15. 3. 2018, 1061 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Vedle standardních rozdílů u podílu nerozhodných odpovědí v závislosti na sociodemografických charakteristikách analýza ukázala posilování souhlasu spolu s rostoucím věkem. Postoje k danému výroku vykazují mírnou pozitivní korelaci ve vztahu k hodnocení Pražského jara a výraznější pozitivní korelaci ve vztahu se souhlasem s výroky, že „komunistická strana měla v únoru 1948 podporu velké části obyvatel, kteří po zklamáních z velké hospodářské krize, Mnichovské dohody a německé okupace věřili, že vytvoří lepší a spravedlivější společnost“, že „v průběhu pražského jara v roce 1968 nešlo o skutečnou demokracii, ale pouze o boj dvou frakcí uvnitř KSČ“, že „Pražské jaro bylo pokusem o obnovu demokracie v socialistickém Československu“ a že „představitelé Československa, kteří byli po obsazení naší země vojsky Varšavské smlouvy uneseni do Moskvy, konali správně, když podepsali tzv. moskevský protokol, aby zabránili krveprolití“. Pokud jde o hodnocení osobností, postoj k uvedenému výroku pozitivně koreluje s hodnocením T. G. Masaryka, M. R. Štefánika, A. Rašína, K. Kramáře, J. Masaryka, L. Svobody, A. Dubčeka, F. Kriegla, J. Smrkovského, J. Palacha a M. Zemana, negativně pak koreluje s hodnocením K. Henleina, K. H. Franka a E. Háchy.

V poslední otázce se respondenti vyjadřovali k tomu, jaké povědomí podle svého názoru mají o vybraných historických událostech.⁴

⁴ Znění otázky: „Kdybyste měl zhodnotit své povědomí, znalosti, o následujících událostech, kolik byste řekl, že toho o nich víte? a) Vznik první Československé republiky v roce 1918. b) Podepsání Mnichovské dohody v roce 1938. c) Vznik Protektorátu Čechy a Morava a Slovenského štátu. d) Únor 1948 a nastolení komunistického režimu. e) Pražské jaro a obsazení vojsky Varšavské smlouvy v roce 1968.“ Možnosti odpovědi: ví přesně, co a proč se tehdy dělo, ví celkem dobře, co a proč se tehdy dělo, ví jen málo o tom, co a proč se tehdy dělo, vůbec neví, co a proč se tehdy dělo.

Graf 24: Deklarované povědomí o historických událostech (%)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 3. – 15. 3. 2018, 1061 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Z výsledků zachycených v grafu 24 vyplývá, že u všech zkoumaných událostí je deklarované historické povědomí dost podobné. Zhruba desetina dotázaných deklaruje, že ví přesně, co a proč se tehdy dělo, okolo dvou pětín uvádí, že to ví celkem dobře, nebo naopak, že ví jen málo, a okolo desetin říká, že vůbec neví, co a proč se dělo. Trochu lépe přitom vyznívá deklarované povědomí o Pražském jaru a o únoru 1948, kde podíly „ví přesně“ a „ví celkem dobře“ činí dohromady těsnou nadpoloviční většinu 53 %, naopak trochu nižší povědomí respondenti deklarují v souvislosti se vznikem protektorátu a Slovenského štátu, kde zmíněný součet obou podílů byl trochu víc pod úroveň jedné poloviny a činil 44 %. U Mnichovské dohody a vzniku první republiky se blížil polovině.

Z podrobnější analýzy vyplývá, že vyšší povědomí o historických událostech obecně deklarují muži a že povědomí narůstá s věkem, nejvyšším stupněm dosaženého vzdělání a se zvyšující se životní úrovní. U věcných otázek na daná témata se pak míra povědomí silně promítá do podílu nerozhodných odpovědí.

Technické parametry výzkumu

<i>Výzkum:</i>	<i>Naše společnost, v18-03</i>
<i>Realizátor:</i>	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Projekt:</i>	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Termín terénního šetření:</i>	<i>3. - 15. 3. 2018</i>
<i>Výběr respondentů:</i>	<i>Kvótní výběr</i>
<i>Kvóty:</i>	<i>Kraj (oblasti NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
<i>Zdroj dat pro kvótní výběr:</i>	<i>Český statistický úřad</i>
<i>Reprezentativita:</i>	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
<i>Počet dotázaných:</i>	<i>1061</i>
<i>Počet tazatelů:</i>	<i>230</i>
<i>Metoda sběru dat:</i>	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem - kombinace dotazování CAPI a PAPI</i>
<i>Výzkumný nástroj:</i>	<i>Standardizovaný dotazník</i>
<i>Otázky:</i>	<i>PD.101, PD.105, PD.106, PD.104</i>
<i>Kód tiskové zprávy:</i>	<i>pd180509</i>
<i>Zveřejněno dne:</i>	<i>9. května 2018</i>
<i>Zpracoval:</i>	<i>Jan Červenka</i>

Slovníček pojmů:

Kvótní výběr – napodobuje strukturu základního souboru (u nás je to obyvatelstvo České republiky starší 15 let) pomocí nastavení velikosti vybraných parametrů, tzv. kvót. Jinými slovy kvótní výběr je založen na stejném procentuálním zastoupení vybraných vlastností. Pro tvorbu kvót používáme údaje z Českého statistického úřadu. V našich výzkumech jsou stanoveny kvóty na pohlaví, věk, vzdělání, region a velikost obce. Vzorek je tedy vybrán tak, aby procentuální podíl např. mužů a žen ve vzorku odpovídal procentuálnímu podílu mužů a žen v každém kraji ČR. Podobně je zachován procentuální podíl obyvatel jednotlivých krajů ČR, občanů různých věkových kategorií, lidí s různým stupněm dosaženého vzdělání a z různých velkých obcí.

Reprezentativní výběr je takový výběr z celé populace, z jehož vlastností se dá platně usuzovat na vlastnosti celé populace. V našem případě to tedy znamená, že respondenti jsou vybráni tak, abychom zjištěné údaje mohli zobecnit na obyvatele České republiky starší 15 let.

Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM) je výzkumným oddělením Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.. Jeho historie sahá do roku 1946, kdy jako součást Ministerstva informací začal fungovat Československý ústav pro výzkum veřejného mínění. Současné Centrum vzniklo v roce 2001 převedením svého předchůdce (IVVM) z Českého statistického úřadu do Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.. Včlenění do vědecké instituce zaručuje kvalitní odborné zázemí a kredit pracoviště; jako součást akademického prostředí musí CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., splňovat veškeré nároky a dosahovat tak té nejvyšší odborné úrovně. Hlavní náplní práce oddělení je výzkumný projekt Naše společnost, v jehož rámci je prováděno deset šetření ročně. Jedná se o průzkum veřejného mínění na reprezentativním vzorku české populace od 15 let, kterého se vždy účastní přibližně 1000 respondentů. Omnibusová podoba dotazníku umožňuje pokrýt velkou šíři námětů, a do šetření jsou proto pravidelně řazena politická, ekonomická i další obecně společenská témata. Jsou využívány jak opakované otázky, které umožňují sledovat vývoj zkoumaných jevů, tak náměty nové, reagující na aktuální dění. Díky dlouhodobému a kontinuálnímu charakteru je tento vědecký projekt zkoumání veřejného mínění v České republice ojedinělý.